

LIBRIS
TOMA DIN AQUINO

SUMMA THEOLOGICA

III

POLIROM

TOMA DIN AQUINO

SUMMA THEOLOGICA

III

(Ila Ilae)

Traducere de Stela Avram, Alexandra Baneu, Alexander Baumgarten (coord.),
Cristian Bejan, Mihai Ciucur, Daniel Coman, Ioana Curuț, Claudia Renata David,
Carmen Fenechiu, Emanuel Grosu, Cristina Melania Horotan, Florina Ion,
Andrei Marinca, Laura-Maria Popoviciu, Otniel Vereș

Notă preliminară, note și îngrijirea ediției de Alexander Baumgarten

POLIROM
2016

Cuprins

Prezentarea traducătorilor.....	5
Notă preliminară (<i>Alexander Baumgarten</i>).....	7
Prolog (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	9
Q. 1. Despre obiectul credinței (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	11
Art. 1. Dacă obiectul credinței este adevărul prim.....	11
Art. 2. Dacă obiectul credinței este un anume complex <obținut> prin modul enunțabilului.....	12
Art. 3. Dacă la baza credinței se poate afla falsul.....	13
Art. 4. Dacă obiectul credinței este ceva văzut.....	14
Art. 5. Dacă cele ce aparțin credinței pot fi știute	15
Art. 6. Dacă cele care merită crezute trebuie distinse prin anumite articole.....	17
Art. 7. Dacă articolele credinței au fost distinse potrivit succesiunii timpurilor.....	18
Art. 8. Dacă articolele de credință sunt enumerate convenabil.....	20
Art. 9. Dacă în Simbol articolele de credință sunt puse convenabil	22
Art. 10. Dacă îi revine pontifului suprem să orânduiască simbolul credinței.....	24
Q. 2. Despre actul interior al credinței (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	26
Art. 1. Dacă a crede înseamnă ‘a cugeta împreună cu un asentiment’.....	26
Art. 2. Dacă actul credinței este distins convenabil.....	27
Art. 3. Dacă a crede este necesar în vederea mântuirii	28
Art. 4. Dacă cele care pot fi probate printr-o rațiune naturală trebuie să fie obiectul credinței.....	30
Art. 5. Dacă omul este ținut să creadă ceva în mod explicit.....	31
Art. 6. Dacă toți sunt ținuți în mod egal să aibă o credință explicită.....	32
Art. 7. Dacă a crede în mod explicit în misterul lui Christos ține de necesitatea mântuirii în cazul tuturor.....	33
Art. 8. Dacă a crede explicit în Treime ținuse de necesitatea mântuirii.....	35
Art. 9. Dacă a crede este ceva meritoriu.....	36
Art. 10. Dacă argumentul adus privitor la cele ce aparțin credinței diminuează meritul credinței	37
Q. 3. Despre actul exterior al credinței, care este mărturisirea (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	40
Art. 1. Dacă mărturisirea este un act al credinței	40
Art. 2. Dacă mărturisirea credinței este necesară pentru mântuire.....	41

Q. 4. Despre credința însăși (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	43
Art. 1. Dacă definiția dată de Apostol credinței este corectă.....	43
Art. 2. Dacă credința se află în intelect ca într-un subiect.....	45
Art. 3. Dacă este caritatea formă a credinței	46
Art. 4. Dacă o credință lipsită de formă devine formată.....	47
Art. 5. Dacă credința este o virtute.....	48
Art. 6. Dacă există o singură credință	50
Art. 7. Dacă credința este prima dintre virtuți	51
Art. 8. Dacă credința este o știință mai certă decât alte virtuți intelectuale	52
Q. 5. Despre cei care au credință (<i>trad. de I. Curuț</i>)	55
Art. 1. Dacă îngerul sau omul, în condiția lor originară, au avut credință.....	55
Art. 2. Dacă demonii au credință	57
Art. 3. Dacă ereticul care greșește privitor la un singur articol de credință poate avea credință neformată privitor la celelalte articole	58
Art. 4. Dacă, dintre cei care au credință, unul are o credință mai mare decât altul.....	59
Q. 6. Despre cauza credinței (<i>trad. de I. Curuț</i>).....	61
Art. 1. Dacă credința îi este infuzată omului de către Dumnezeu.....	61
Art. 2. Dacă credința neformată este un dar	62
Q. 7. Despre efectele credinței (<i>trad. de I. Curuț</i>).....	64
Art. 1. Dacă teama este efectul credinței.....	64
Art. 2. Dacă puritatea inimii este efectul credinței.....	65
Q. 8. Despre darul intelectului (<i>trad. de I. Curuț</i>).....	66
Art. 1. Dacă intelectul este un dar al Sfântului Duh	66
Art. 2. Dacă darul intelectului este deținut simultan cu credința	67
Art. 3. Dacă intelectul care este un dar este doar speculativ, sau și practic	68
Art. 4. Dacă toți cei care se află în har au darul intelectului	69
Art. 5. Dacă darul intelectului se găsește și la cei lipsiți de harul sfințitor	70
Art. 6. Cum se raportează darul intelectului la celelalte daruri	71
Art. 7. Dacă darul intelectului corespunde celei de-a șasea fericiri	72
Art. 8. Dacă, dintre roade, credința corespunde darului intelectului.....	73
Q. 9. Despre darul științei (<i>trad. de A. Marinca</i>).....	75
Art. 1. Dacă știința este un dar.....	75
Art. 2. Dacă darul științei este cu privire la cele divine	76
Art. 3. Dacă știința admisă ca dar este speculativă sau practică.....	77
Art. 4. Dacă darului științei îi corespunde cea de-a treia fericire	78
Q. 10. Despre necredință (<i>trad. de A. Marinca</i>).....	80
Art. 1. Dacă necredința este un păcat.....	80
Art. 2. Dacă necredința este în intelect ca într-un subiect	81
Art. 3. Dacă necredința este cel mai mare dintre păcate.....	82

Art. 4. Dacă orice acțiune a necredinciosului este un păcat	83
Art. 5. Despre speciile necredinței	84
Art. 6. Dacă necredința păgânilor este mai gravă decât a celorlalți necredincioși.....	86
Art. 7. Dacă trebuie disputat public cu necredincioșii despre credință.....	87
Art. 8. Dacă necredincioșii trebuie constrânși la credință.....	88
Art. 9. Dacă putem avea o comuniune cu necredincioșii.....	89
Art. 10. Dacă necredincioșii îi pot conduce pe creștinii credincioși.....	91
Art. 11. Dacă riturile necredincioșilor trebuie tolerate.....	92
Art. 12. Dacă copiii necredincioșilor trebuie botezați fără voia părinților	93
Q. 11. Despre erezie (<i>trad. de C. Fenechiu</i>).....	96
Art. 1. Dacă erezia este o specie a necredinței	96
Art. 2. Dacă erezia se referă în sens propriu la cele care aparțin credinței	97
Art. 3. Dacă ereticii trebuie tolerați.....	99
Art. 4. Dacă cei care revin de la erezie trebuie reprimiți de biserică.....	100
Q. 12. Despre apostazie (<i>trad. de C. Fenechiu</i>).....	102
Art. 1. Dacă apostazia ține de necredință.....	102
Art. 2. Dacă un principe își pierde, din cauza apostaziei de la credință, autoritatea față de supuși, astfel încât aceștia nu mai trebuie să i se supună	103
Q. 13. Despre blasfemie (<i>trad. de C. Fenechiu</i>).....	105
Art. 1. Dacă blasfemia se opune mărturisirii credinței.....	105
Art. 2. Dacă blasfemia este întotdeauna un păcat de moarte.....	106
Art. 3. Dacă blasfemia este cel mai mare dintre păcate	107
Art. 4. Dacă cei damnați blasfemiază	108
Q. 14. Despre blasfemia contra Sfântului Duh (<i>trad. de C. Fenechiu</i>)	110
Art. 1. Dacă păcatul împotriva Sfântului Duh este același cu păcatul comis dintr-o vădită răutate.....	110
Art. 2. Dacă sunt distinse în mod potrivit șase specii de păcat împotriva Sfântului Duh.....	112
Art. 3. Dacă păcatul contra Sfântului Duh este de neiertat	113
Art. 4. Dacă omul poate păcătui de la început contra Sfântului Duh, fără a fi comis înainte alte păcate.....	115
Q. 15. Despre orbirea minții și tocirea simțirii (<i>trad. de C. Fenechiu</i>).....	117
Art. 1. Dacă orbirea minții este un păcat	117
Art. 2. Dacă tocirea simțirii diferă de orbirea minții	118
Art. 3. Dacă orbirea minții și tocirea simțirii se nasc din păcatele trupesti.....	119
Q. 16. Despre poruncile referitoare la credință, știință și înțelegere (<i>trad. de C. Fenechiu</i>).....	121
Art. 1. Dacă poruncile ce țin de credință trebuiau date în legea veche.....	121
Art. 2. Dacă în legea veche sunt transmise în mod potrivit poruncile ținând de știință și înțelegere	122

Q. 17. Despre speranță (trad. de C. Fenechiu).....	125
Art. 1. Dacă speranța este o virtute.....	125
Art. 2. Dacă fericirea eternă este obiectul propriu al speranței.....	126
Art. 3. Dacă cineva poate spera pentru altul fericirea eternă.....	127
Art. 4. Dacă cineva poate spera în mod legitim în om.....	128
Art. 5. Dacă speranța este o virtute teologică.....	129
Art. 6. Dacă speranța este o virtute diferită de celelalte virtuți teologice.....	130
Art. 7. Dacă speranța precedă credința.....	131
Art. 8. Dacă dragostea este anterioară speranței.....	131
Q. 18. Despre subiectul speranței (trad. de C. Fenechiu).....	133
Art. 1. Dacă speranța se află în voință ca într-un subiect.....	133
Art. 2. Dacă există speranță la cei preafericiți.....	134
Art. 3. Dacă speranța există la cei damnați.....	135
Art. 4. Dacă speranța celor aflați pe cale este certă.....	136
Q. 19. Despre darul temerii (trad. de C. Fenechiu).....	138
Art. 1. Dacă Dumnezeu poate fi obiect al temerii.....	138
Art. 2. Dacă teama este potrivit împărțită în filială, inițială, servilă și lumească.....	139
Art. 3. Dacă teama lumească este întotdeauna rea.....	140
Art. 4. Dacă teama servilă este bună.....	141
Art. 5. Dacă teama servilă este identică în substanța sa cu cea filială.....	142
Art. 6. Dacă teama servilă rămâne împreună cu dragostea.....	143
Art. 7. Dacă teama este începutul înțelepciunii.....	144
Art. 8. Dacă teama inițială diferă în substanță de teama filială.....	145
Art. 9. Dacă teama este darul Sfântului Duh.....	146
Art. 10. Dacă teama scade odată cu creșterea dragostei.....	148
Art. 11. Dacă teama persistă în patrie.....	149
Art. 12. Dacă sărăcia cu duhul este o fericire corespondentă darului temerii.....	150
Q. 20. Despre disperare (trad. de C. Fenechiu).....	152
Art. 1. Dacă disperarea este un păcat.....	152
Art. 2. Dacă poate exista disperare fără necredință.....	153
Art. 3. Dacă disperarea este cel mai mare dintre păcate.....	154
Art. 4. Dacă disperarea se naște din acedie.....	155
Q. 21. Despre prezumție (trad. de C.M. Horotan).....	157
Art. 1. Dacă acea prezumție care este păcat împotriva Duhului Sfânt se sprijină pe Dumnezeu sau pe propria virtute.....	157
Art. 2. Dacă prezumția este un păcat.....	158
Art. 3. Dacă prezumția se opune mai mult fricii decât speranței.....	159
Art. 4. Dacă prezumția este cauzată de gloria deșartă.....	160
Q. 22. Despre poruncile care au în vedere speranța și frica (trad. de C.M. Horotan).....	161
Art. 1. Dacă trebuie dată vreo poruncă privitoare la virtutea speranței.....	161
Art. 2. Dacă trebuia dată în lege o poruncă despre frică.....	162

Q. 23. Despre caritate, în raport cu sine (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	164
Art. 1. Dacă este caritatea prietenie	164
Art. 2. Dacă este caritatea ceva creat în suflet	165
Art. 3. Dacă este caritatea o virtute.....	167
Art. 4. Dacă este caritatea o virtute specială	168
Art. 5. Dacă este caritatea o singură virtute	169
Art. 6. Dacă este caritatea cea mai deosebită dintre virtuți.....	170
Art. 7. Dacă poate exista vreo virtute adevărată fără caritate.....	171
Art. 8. Dacă este caritatea formă a virtuților.....	172
Q. 24. Despre caritate, în raport cu subiectul (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	174
Art. 1. Dacă voința este subiectul în care se află caritatea	174
Art. 2. Dacă poate fi caritatea cauzată în noi prin infuzie	175
Art. 3. Dacă infuzia carității are loc potrivit cantității <virtuților> naturale	176
Art. 4. Dacă poate spori caritatea	177
Art. 5. Dacă prin adăugare sporește caritatea	178
Art. 6. Dacă prin orice act al carității sporește caritatea	180
Art. 7. Dacă sporirea carității are loc la infinit.....	180
Art. 8. Dacă în această viață caritatea poate fi desăvârșită.....	182
Art. 9. Dacă este potrivită distingerea a trei trepte ale carității	183
Art. 10. Dacă poate scădea caritatea	184
Art. 11. Dacă se poate pierde caritatea avută	185
Art. 12. Dacă se pierde caritatea printr-un singur act al păcatului de moarte	187
Q. 25. Despre cele care trebuie iubite din caritate (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	190
Art. 1. Dacă iubirea din caritate se oprește la Dumnezeu și nu se extinde la aproapele.....	190
Art. 2. Dacă din caritate trebuie iubită caritatea.....	191
Art. 3. Dacă și creaturile iraționale trebuie iubite din caritate.....	192
Art. 4. Dacă omul se iubește pe sine din caritate.....	193
Art. 5. Dacă omul trebuie să își iubească trupul din caritate.....	194
Art. 6. Dacă păcătoșii trebuie iubiți din caritate.....	195
Art. 7. Dacă păcătoșii se iubesc pe ei înșiși	196
Art. 8. Dacă ține de necesitatea carității ca dușmanii să fie iubiți	198
Art. 9. Dacă ține de necesitatea carității ca un om să arate față de dușman semne ori manifestări ale iubirii.....	199
Art. 10. Dacă trebuie să îi iubim pe îngeri din caritate	199
Art. 11. Dacă trebuie să îi iubim pe demoni din caritate	200
Art. 12. Dacă este corect să se enumere patru lucruri pentru a fi iubite din caritate: Dumnezeu, aproapele, trupul nostru și pe noi înșine.....	201
Q. 26. Despre ordinea carității (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	203
Art. 1. Dacă există o ordine în caritate.....	203
Art. 2. Dacă Dumnezeu trebuie iubit în mai mare măsură decât aproapele	204
Art. 3. Dacă omul trebuie să îl iubească din caritate pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși.....	205
Art. 4. Dacă omul trebuie să se iubească din caritate mai mult pe sine decât pe aproapele său.....	206

Art. 5. Dacă omul trebuie să își iubească aproapele mai mult decât propriul trup.....	207
Art. 6. Dacă trebuie iubit un semen mai mult decât altul.....	208
Art. 7. Dacă trebuie să îi iubim mai mult pe cei mai buni decât pe cei cu care avem legături mai strânse.....	209
Art. 8. Dacă trebuie iubit foarte mult cel legat de noi după originea trupească.....	211
Art. 9. Dacă omul trebuie să își iubească în mai mare măsură fiul decât tatăl.....	212
Art. 10. Dacă omul trebuie să își iubească mai degrabă mama decât tatăl.....	213
Art. 11. Dacă omul trebuie să își iubească mai mult soția decât pe tatăl său și pe mama sa.....	214
Art. 12. Dacă omul trebuie să îl iubească mai mult pe binefăcător decât pe beneficiar.....	215
Art. 13. Dacă ordinea carității se păstrează în patrie.....	216
Q. 27. Despre principalul act al carității (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	218
Art. 1. Dacă este mai propriu carității să fii iubit decât să iubești.....	218
Art. 2. Dacă a iubi, ca act al carității, nu este nimic altceva decât bunăvoință.....	219
Art. 3. Dumnezeu este iubit nu pentru sine însuși, ci pentru altceva.....	220
Art. 4. Dacă Dumnezeu poate fi iubit în mod nemijlocit în această viață.....	221
Art. 5. Dacă Dumnezeu poate fi iubit total.....	222
Art. 6. Dacă iubirea divină trebuie să aibă un mod.....	223
Art. 7. Dacă este mai meritoriu să îți iubești dușmanul decât prietenul.....	224
Art. 8. Dacă este mai meritoriu să îl iubești pe aproapele decât să îl iubești pe Dumnezeu.....	225
Q. 28. Despre bucurie (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	227
Art. 1. Dacă bucuria este efectul carității în noi.....	227
Art. 2. Dacă bucuria spirituală care este cauzată de caritate acceptă amestecul tristeții.....	228
Art. 3. Dacă bucuria spirituală cauzată de caritate se poate împlini în noi.....	229
Art. 4. Dacă bucuria este o virtute.....	230
Q. 29. Despre pace (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	232
Art. 1. Dacă pacea este același lucru cu buna înțelegere.....	232
Art. 2. Dacă toate doresc pacea.....	233
Art. 3. Dacă pacea este efectul propriu al carității.....	234
Art. 4. Dacă pacea este o virtute.....	235
Q. 30. Despre milă (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	237
Art. 1. Dacă răul constituie motiv propriu pentru milă.....	237
Art. 2. Dacă defectul celui ce se milostivește este motiv de milă.....	238
Art. 3. Dacă mila este o virtute.....	239
Art. 4. Dacă mila este cea mai mare virtute.....	241
Q. 31. Despre binefacere (<i>trad. de F. Ion</i>).....	243
Art. 1. Dacă binefacerea este un act al carității.....	243
Art. 2. Dacă binele trebuie făcut tuturor.....	244

Art. 3. Dacă trebuie să facem bine mai degrabă celor cu care suntem în relație mai strânsă	245
Art. 4. Dacă binefacerea este o virtute specială	247
Q. 32. Despre milostenie (<i>trad. de F. Ion</i>)	248
Art. 1. Dacă a face milostenie este un act al carității	248
Art. 2. Dacă genurile milosteniilor sunt distinse în mod adecvat	249
Art. 3. Dacă milosteniile corporale sunt mai valoroase decât cele spirituale	251
Art. 4. Dacă milosteniile corporale au efect spiritual	253
Art. 5. Dacă a face milostenie se află într-o poruncă	253
Art. 6. Dacă cineva trebuie să dea din strictul necesar	255
Art. 7. Dacă se poate face milostenie din câștiguri ilicite	256
Art. 8. Dacă cineva aflat sub autoritatea altcuiva poate face milostenie	258
Art. 9. Dacă milostenia trebuie făcută mai ales celor apropiați	259
Art. 10. Dacă milostenia trebuie făcută în mod abundent	260
Q. 33. Despre îndreptarea frățească (<i>trad. de F. Ion</i>)	262
Art. 1. Dacă îndreptarea frățească este un act al carității	262
Art. 2. Dacă îndreptarea frățească este cuprinsă într-o poruncă	263
Art. 3. Dacă îndreptarea frățească îi privește doar pe prelați	265
Art. 4. Dacă îi este îngăduit cuiva să își îndrepte prelatul	266
Art. 5. Dacă un păcătos trebuie să îl îndrepte pe cel care greșește	267
Art. 6. Dacă cineva trebuie să înceteze a îndrepta pe altul de teamă ca acela să nu devină mai rău	268
Art. 7. Dacă într-o îndreptare frățească admonestarea în particular trebuie să preceadă, prin necesitatea poruncii, denunțarea	270
Art. 8. Dacă aducerea martorilor trebuie să preceadă denunțarea publică	272
Q. 34. Despre ură (<i>trad. de F. Ion</i>)	274
Art. 1. Dacă Dumnezeu poate fi urât	274
Art. 2. Dacă ura față de Dumnezeu este cel mai mare dintre păcate	275
Art. 3. Dacă orice ură față de aproapele este un păcat	276
Art. 4. Dacă ura față de aproapele este cel mai greu păcat dintre cele care se fac împotriva lui	277
Art. 5. Dacă ura este un viciu capital	278
Art. 6. Dacă ura se naște din invidie	278
Q. 35. Despre acedia (<i>trad. de F. Ion</i>)	280
Art. 1. Dacă acedia este un păcat	280
Art. 2. Dacă acedia este un viciu special	281
Art. 3. Dacă acedia este un păcat de moarte	282
Art. 4. Dacă acedia trebuie considerată un viciu capital	283
Q. 36. Despre invidie (<i>trad. de F. Ion</i>)	286
Art. 1. Dacă invidia este tristete	286
Art. 2. Dacă invidia este un păcat	287
Art. 3. Dacă invidia este un păcat de moarte	289
Art. 4. Dacă invidia este un viciu capital	290

Q. 37. Despre discordie (<i>trad. de F. Ion</i>).....	292
Art. 1. Dacă discordia este un păcat	292
Art. 2. Dacă discordia este fiica slavei deșarte.....	293
Q. 38. Despre contrazicere (<i>trad. de F. Ion</i>)	295
Art. 1. Dacă contrazicerea este un păcat de moarte.....	295
Art. 2. Dacă contrazicerea este fiica slavei deșarte.....	296
Q. 39. Despre schismă (<i>trad. de F. Ion</i>)	298
Art. 1. Dacă schisma este un păcat special.....	298
Art. 2. Dacă schisma este un păcat mai grav ca necredința	299
Art. 3. Dacă schismaticii au vreo putere.....	301
Art. 4. Dacă excomunicarea este o pedeapsă potrivită pentru schismatici	302
Q. 40. Despre război (<i>trad. de F. Ion</i>)	303
Art. 1. Dacă a purta război este un păcat.....	303
Art. 2. Dacă clericilor și episcopilor le este permis să lupte	305
Art. 3. Dacă este permis în războaie a face uz de înșelăciuni	306
Art. 4. Dacă este permis a lupta în zilele de sărbătoare.....	307
Q. 41. Despre ceartă (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	309
Art. 1. Dacă cearta este întotdeauna un păcat.....	309
Art. 2. Dacă cearta este fiica mâniei.....	310
Q. 42. Despre vrajbă (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	312
Art. 1. Dacă vrajba este un păcat special, distinct de altele.....	312
Art. 2. Dacă vrajba este mereu un păcat de moarte.....	313
Q. 43. Despre poticnire (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	315
Art. 1. Dacă poticnirea este în mod convenabil definită drept ‘o vorbă sau o faptă mai puțin dreaptă care oferă ocazia căderii’.....	315
Art. 2. Dacă poticnirea este un păcat.....	317
Art. 3. Dacă poticnirea este un păcat special	318
Art. 4. Dacă poticnirea este un păcat de moarte	319
Art. 5. Dacă poticnirea pasivă poate să producă o cădere chiar și în cazul celor desăvârșiți	320
Art. 6. Dacă poticnirea activă se poate găsi în bărbații desăvârșiți.....	321
Art. 7. Dacă bunurile spirituale trebuie abandonate în vederea <evitării> poticnirii.....	322
Art. 8. Dacă <bunurile> temporale trebuie abandonate în vederea <evitării> poticnirii.....	324
Q. 44. Despre poruncile carității (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	326
Art. 1. Dacă trebuie să fie dată vreo poruncă în privința carității.....	326
Art. 2. Dacă trebuiau date, în privința carității, două porunci	327
Art. 3. Dacă sunt suficiente două porunci ale carității	328

Art. 4. Dacă se poruncește în chip convenabil ca Dumnezeu să fie iubit 'din toată inima'.....	329
Art. 5. Dacă la preceptul 'să îl iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta' se adaugă în mod convenabil 'și din tot sufletul tău și din toată puterea ta'.....	330
Art. 6. Dacă preceptul privind iubirea de Dumnezeu poate fi împlinit în această viață.....	331
Art. 7. Dacă porunca privind iubirea aproapelui este dată convenabil.....	332
Art. 8. Dacă ordinea carității cade sub o poruncă.....	333
Q. 45. Despre darul înțelepciunii (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	335
Art. 1. Dacă înțelepciunea ar trebui numărată între darurile Sfântului Duh.....	335
Art. 2. Dacă înțelepciunea se află în intelect ca într-un subiect.....	336
Art. 3. Dacă înțelepciunea este doar speculativă, sau și practică.....	337
Art. 4. Dacă înțelepciunea poate avea loc fără har, însoțită de păcatul de moarte.....	338
Art. 5. Dacă înțelepciunea se află în toți cei care au har.....	339
Art. 6. Dacă a șaptea fericire corespunde darului înțelepciunii.....	340
Q. 46. Despre prostie (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	343
Art. 1. Dacă prostia se opune înțelepciunii.....	343
Art. 2. Dacă prostia este un păcat.....	344
Art. 3. Dacă prostia este fiica desfrânării.....	345
Q. 47. Despre prudență în sine (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	346
Art. 1. Dacă prudența se află în facultatea de cunoaștere sau în aceea a dorinței.....	346
Art. 2. Dacă prudența se referă doar la rațiunea practică, sau și la cea speculativă.....	347
Art. 3. Dacă prudența este capabilă de cunoașterea singularelor.....	349
Art. 4. Dacă prudența este o virtute.....	349
Art. 5. Dacă prudența este o virtute specială.....	350
Art. 6. Dacă prudența impune un scop virtuților morale.....	352
Art. 7. Dacă îi revine prudenței să găsească o cale de mijloc pentru virtuțile morale.....	353
Art. 8. Dacă a da porunci este actul principal al prudenței.....	353
Art. 9. Dacă grija se referă la prudență.....	354
Art. 10. Dacă prudența se extinde asupra guvernării celor mulți.....	355
Art. 11. Dacă prudența care se referă la binele propriu este de aceeași specie ca și aceea care se extinde la binele comun.....	356
Art. 12. Dacă prudența se află în supuși sau doar în principi.....	357
Art. 13. Dacă prudența se află în păcătoși.....	358
Art. 14. Dacă prudența se află în toți cei care dețin harul.....	359
Art. 15. Dacă prudența se află în noi de la natură.....	360
Art. 16. Dacă prudența se poate pierde prin uitare.....	362
Q. 48. Despre părțile prudenței (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	363
Art. unic. Dacă părțile prudenței sunt convenabil indicate.....	363

Art. 5. Dacă trebuie întotdeauna să judecăm după legile scrise	439
Art. 6. Dacă prin uzurpare judecata ajunge pervertită.....	440
Q. 61. Despre părțile dreptății (<i>trad. de A. Baneu</i>)	442
Art. 1. Dacă sunt stabilite în mod potrivit două specii ale dreptății, dreptatea distributivă și cea comutativă	442
Art. 2. Dacă medietatea este înțeleasă la fel în dreptatea distributivă și în cea comutativă.....	443
Art. 3. Dacă materia celor două tipuri de dreptate este diferită	444
Art. 4. Dacă dreptul este în mod absolut același lucru cu reciprocitatea.....	446
Q. 62. Despre restituire (<i>trad. de A. Baneu</i>)	448
Art. 1. Dacă restituirea este un act al dreptății comutative	448
Art. 2. Dacă pentru mântuire este necesară restituirea a ceea ce a fost luat.....	449
Art. 3. Dacă este suficient să se restituie doar ceea ce a fost luat în mod nedrept	450
Art. 4. Dacă cineva trebuie să restituie ceea ce nu a luat	451
Art. 5. Dacă întotdeauna restituirea trebuie făcută celui de la care este luat ceva.....	452
Art. 6. Dacă întotdeauna cel ce ia este obligat să restituie	453
Art. 7. Dacă cei ce nu au luat sunt obligați să restituie	454
Art. 8. Dacă cineva este obligat să restituie imediat sau poate să amâne legitim restituirea	456
Q. 63. Despre favorizarea <unor> persoane (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	457
Art. 1. Dacă favorizarea <unor> persoane este păcat	457
Art. 2. Dacă, în distribuirea celor spirituale, are loc favorizarea <unor> persoane	458
Art. 3. Dacă, în acordarea cinstirii și a respectului, are loc păcatul favorizării <unor> persoane	460
Art. 4. Dacă în judecăți are loc păcatul favorizării <unor> persoane.....	461
Q. 64. Despre omucid (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	462
Art. 1. Dacă este permis să ucizi orice viețuitoare	462
Art. 2. Dacă este permis să ucizi oameni păcătoși	463
Art. 3. Dacă unei persoane private îi este permis să ucidă un păcătos.....	464
Art. 4. Dacă clericilor le este permis să ucidă răufăcători.....	465
Art. 5. Dacă îi este permis cuiva să se sinucidă	466
Art. 6. Dacă, în anumite cazuri, este permis să ucizi un om nevinovat.....	468
Art. 7. Dacă îi este permis cuiva să ucidă pe altcineva pentru a se apăra	469
Art. 8. Dacă cineva care ucide din întâmplare un om este vinovat de omucid	471
Q. 65. Despre alte nedreptăți comise împotriva persoanei (<i>trad. de A. Baneu</i>)	473
Art. 1. Dacă, în vreun caz, mutilarea unui membru poate fi legitimă	473
Art. 2. Dacă părinților le este permis să își lovească fiii, sau stăpânilor, sclavii	474

Art. 3. Dacă îi este permis cuiva să încarcereze un om	475
Art. 4. Dacă păcatul este agravat când nedreptățile pomenite se fac contra persoanelor înrudite cu altele	476
Q. 66. Despre jaf și tâlhărie (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	478
Art. 1. Dacă posesia lucrurilor exterioare este naturală pentru om.....	478
Art. 2. Dacă îi este permis cuiva să posede vreun lucru ca fiind propriu	479
Art. 3. Dacă aparține definiției furtului să se ia pe ascuns un lucru străin	480
Art. 4. Dacă furtul și tâlhăria sunt păcate diferite ca specie.....	481
Art. 5. Dacă furtul este întotdeauna păcat	482
Art. 6. Dacă furtul este un păcat de moarte	483
Art. 7. Dacă îi este permis cuiva să fure din cauza nevoii.....	484
Art. 8. Dacă tâlhăria poate fi fără păcat.....	485
Art. 9. Dacă furtul este un păcat mai grav ca tâlhăria.....	486
Q. 67. Despre viciile opuse dreptății comutative și, în primul rând, despre nedreptatea judecătorului în judecată (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	488
Art. 1. Dacă cineva îl poate judeca în mod drept pe cel care nu îi este supus	488
Art. 2. Dacă judecătorului îi este permis să judece contra adevărului pe care îl cunoaște din cauza probelor ce sunt aduse împotriva	489
Art. 3. Dacă un judecător poate să judece pe cineva chiar dacă nu există un alt acuzator.....	490
Art. 4. Dacă judecătorul poate în mod legitim să ușureze pedeapsa.....	491
Q. 68. Despre cele ce țin de acuzarea nedreaptă (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	493
Art. 1. Dacă omul este obligat să acuze	493
Art. 2. Dacă este necesar ca acuzarea să fie făcută în scris	494
Art. 3. Dacă acuzarea devine nedreaptă prin calomnie, prevaricațiune și tergiversare	495
Art. 4. Dacă acuzatorul incapabil să probeze este obligat la pedeapsa talionului.....	496
Q. 69. Despre păcatele care sunt împotriva dreptății din partea acuzatului (<i>trad. de A. Baneu</i>)	498
Art. 1. Dacă acuzatul poate, fără păcat de moarte, să nege adevărul prin care ar fi condamnat	498
Art. 2. Dacă acuzatului îi este permis să se apere în mod calomnios	499
Art. 3. Dacă acuzatului îi este permis să scape de judecată prin apel.....	500
Art. 4. Dacă îi este permis condamnatului la moarte să se apere, dacă poate	502
Q. 70. Despre nedreptatea ce ține de persoana martorului (<i>trad. de A. Baneu</i>).....	503
Art. 1. Dacă omul este obligat să depună mărturie	503
Art. 2. Dacă este suficientă mărturia a doi sau trei martori.....	504
Art. 3. Dacă mărturia cuiva nu trebuie respinsă decât din cauza vinii <aceluia>.....	506
Art. 4. Dacă mărturia falsă este întotdeauna păcat de moarte	507

Q. 71. Despre nedreptatea care se produce în judecată din partea avocaților (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	508
Art. 1. Dacă avocatul este obligat să ia apărarea cauzei săracilor.....	508
Art. 2. Dacă este acceptabil ca unui să fie opriți de la slujba de avocat potrivit drepturilor <lor>.....	509
Art. 3. Dacă avocatul păcătuiește când ia apărarea unei cauze nedrepte.....	510
Art. 4. Dacă avocatului îi este îngăduit să primească bani pentru apărarea sa.....	511
Q. 72. Despre insultă (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	513
Art. 1. Dacă insulta constă în cuvinte.....	513
Art. 2. Dacă insulta, sau zeflemeaua, este un păcat de moarte.....	514
Art. 3. Dacă cineva trebuie să suporte insultele care îi sunt aduse	516
Art. 4. Dacă insulta se naște din mânie.....	517
Q. 73. Despre defăimare (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	518
Art. 1. Dacă defăimarea este o denigrare a reputației cuiva prin cuvinte spuse pe ascuns.....	518
Art. 2. Dacă defăimarea este un păcat de moarte	519
Art. 3. Dacă defăimarea este mai gravă decât toate păcatele comise contra aproapelui	520
Art. 4. Dacă cel care îl aude și îl tolerează pe defăimător păcătuiește grav	522
Q. 74. Despre bârfă (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	524
Art. 1. Dacă bârfa se deosebește de defăimare	524
Art. 2. Dacă defăimarea este un păcat mai grav decât bârfa	525
Q. 75. Despre derâdere (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>).....	527
Art. 1. Dacă derâderea este un păcat special, distinct de cele anterioare.....	527
Art. 2. Dacă derâderea este un păcat de moarte	528
Q. 76. Despre blestem (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	530
Art. 1. Dacă este îngăduit a blestema pe cineva	530
Art. 2. Dacă este îngăduită blestemarea creaturii lipsite de rațiune.....	531
Art. 3. Dacă a blestema este un păcat de moarte.....	532
Art. 4. Dacă blestemul este un păcat mai grav decât defăimarea	533
Q. 77. Despre fraudele care se comit în vânzări și cumpărări (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	535
Art. 1. Dacă îi este permis cuiva să vândă un lucru mai scump decât valorează.....	535
Art. 2. Dacă vânzarea devine nedreaptă și nepermisă în cazul defectului lucrului vândut	537
Art. 3. Dacă vânzătorul este obligat să indice defectul lucrului vândut	538
Art. 4. Dacă este permis a vinde, prin negustorie, ceva mai scump decât a fost cumpărat.....	540
Q. 78. Despre păcatul cămătăriei (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	542
Art. 1. Dacă este un păcat a primi camătă pentru bani împrumutați	542
Art. 2. Dacă cineva poate solicita pentru banii împrumutați vreun alt avantaj.....	544

Art. 3. Dacă cineva este obligat să restituie orice profit realizat din banii primiți drept camătă.....	547
Art. 4. Dacă îi este permis cuiva a primi ca împrumut bani cu camătă	548
Q. 79. Despre părțile cvasiintegrale ale justiției (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>)	550
Art. 1. Dacă a evita răul și a face binele sunt părți ale justiției	550
Art. 2. Dacă transgresiunea este un păcat special	551
Art. 3. Dacă omisiunea este un păcat special	552
Art. 4. Dacă păcatul omisiunii este mai grav decât păcatul transgresiunii.....	553
Q. 80. Despre părțile potențiale ale justiției (<i>trad. de L.-M. Popoviciu</i>).....	555
Art. unic. Dacă virtuțile anexate justiției sunt enumerate în mod corespunzător.....	555
Q. 81. Despre religie (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	559
Art. 1. Dacă religia constă doar într-un raport de ordine către Dumnezeu	559
Art. 2. Dacă religia este o virtute.....	561
Art. 3. Dacă religia este o virtute unică.....	562
Art. 4. Dacă religia este o virtute specială	563
Art. 5. Dacă religia este virtute teologală.....	563
Art. 6. Dacă religia este preferabilă altor virtuți morale.....	565
Art. 7. Dacă latria are acte exterioare	565
Art. 8. Dacă religia este identică cu sfințenia	566
Q. 82. Despre devoțiune (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	568
Art. 1. Dacă devoțiunea este un act special.....	568
Art. 2. Dacă devoțiunea este un act al religiei	569
Art. 3. Despre cauza devoțiunii	570
Art. 4. Dacă bucuria este efectul devoțiunii	571
Q. 83. Despre rugăciune (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	573
Art. 1. Dacă rugăciunea este actul virtuții apetitive ori al celei cognitive.....	573
Art. 2. Dacă se cuvine să ne rugăm.....	574
Art. 3. Dacă rugăciunea este un act religios.....	576
Art. 4. Dacă numai Dumnezeu trebuie rugat	576
Art. 5. Dacă în rugăciune trebuie să cerem de la Dumnezeu ceva anume.....	577
Art. 6. Dacă trebuie să cerem, rugându-ne, lucruri vremelnice	578
Art. 7. Dacă trebuie să ne rugăm pentru alții.....	579
Art. 8. Dacă trebuie să ne rugăm pentru dușmani.....	581
Art. 9. Dacă în rugăciunea domnească sunt formulate în chip acceptabil șapte cereri.....	582
Art. 10. Dacă rugăciunea este specifică creaturii raționale.....	584
Art. 11. Dacă sfinții din patrie se roagă pentru noi	585
Art. 12. Dacă rugăciunea trebuie rostită cu voce tare	586
Art. 13. Dacă pentru rugăciune atenția este absolut necesară.....	587
Art. 14. Dacă rugăciunea trebuie să fie îndelungată	589
Art. 15. Dacă rugăciunea este meritorie	590

Art. 16. Dacă păcătoșii obțin ceva de la Dumnezeu prin rugăciune.....	591
Art. 17. Dacă este nepotrivit să se afirme că fac parte din rugăciune jurămintele, rugăciunile propriu-zise, cererile și mulțumirile	593
Q. 84. Despre închinare (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	595
Art. 1. Dacă închinarea este un act de latrie.....	595
Art. 2. Dacă închinarea implică o acțiune interioară sau exterioară	596
Art. 3. Dacă închinarea cere un loc anume.....	597
Q. 85. Despre sacrificii (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	599
Art. 1. Dacă a oferi jertfă lui Dumnezeu ține de legea naturii.....	599
Art. 2. Dacă numai lui Dumnezeu trebuie să i se jertfească	600
Art. 3. Dacă a oferi un sacrificiu este un act special de virtute.....	601
Art. 4. Dacă toți sunt obligați să ofere sacrificii.....	602
Q. 86. Despre ofrande și primele roade (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	604
Art. 1. Dacă sunt impuse unele ofrande prin necesitatea poruncii	604
Art. 2. Dacă ofrandele li se cuvin doar sacerdoților	605
Art. 3. Dacă omul poate face ofrande din toate cele deținute în mod licit	606
Art. 4. Dacă oamenii sunt constrânși să își ofere primele roade	607
Q. 87. Despre zeciuială (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	609
Art. 1. Dacă oamenii sunt obligați să dea zeciuială din necesitatea poruncii.....	609
Art. 2. Dacă oamenii sunt constrânși să dea zeciuială din toate.....	612
Art. 3. Dacă trebuie plătită clericilor zeciuiala	613
Art. 4. Dacă și clericii sunt obligați să dea zeciuială	614
Q. 88. Despre vot (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	616
Art. 1. Dacă votul constă doar în propunerea voinței	616
Art. 2. Dacă votul trebuie să aibă mereu loc cu privire la un bine mai de seamă	617
Art. 3. Dacă orice vot obligă la respectarea lui	619
Art. 4. Dacă votul îi slujește cuiva	620
Art. 5. Dacă votul este un act al latriei sau al religiei.....	621
Art. 6. Dacă este mai meritoriu a împlini ceva în urma unui vot decât fără vot	622
Art. 7. Dacă votul devine solemn prin asumarea unei ordini sfinte și prin aderența la o anumită regulă	624
Art. 8. Dacă pot depune voturi cei supuși puterii altcuiva	625
Art. 9. Dacă se pot obliga prin vot copiii să urmeze o cale religioasă	626
Art. 10. Dacă votul poate fi dispensat sau comutat	627
Art. 11. Dacă se poate acorda dispensă de la votul solemn pentru înfrânare	628
Art. 12. Dacă pentru dispensa de la vot se cere autoritatea unui superior.....	631
Q. 89. Despre jurământ (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	633
Art. 1. Dacă a jura înseamnă să îl chemi ca martor pe Dumnezeu.....	633
Art. 2. Dacă jurământul este permis.....	634

Art. 3. Dacă este potrivit să se enumere ca fiind cele trei condiții ale jurământului dreptatea, judecata și adevărul.....	635
Art. 4. Dacă jurământul este actul religiei sau al latriei.....	636
Art. 5. Dacă jurământul trebuie dorit și făcut frecvent, ca un lucru bun și folositor.....	637
Art. 6. Dacă este permis a jura pe creatură	638
Art. 7. Dacă jurământul are puterea de a obliga.....	639
Art. 8. Dacă jurământul are o putere de a obliga mai mare decât votul.....	641
Art. 9. Dacă cineva poate da dispensă de la jurământ.....	642
Art. 10. Dacă jurământul este împiedicat de condiția persoanei sau a timpului	643
Q. 90. Despre asumarea numelui divin prin modul conjurării (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	646
Art. 1. Dacă este permis a-i conjura pe oameni.....	646
Art. 2. Dacă este îngăduit a-i conjura pe demoni	647
Art. 3. Dacă este îngăduit a conjura creaturile iraționale	648
Q. 91. Despre folosirea numelui divin pentru a-l invoca prin laudă (<i>trad. de C. Bejan</i>)	650
Art. 1. Dacă Dumnezeu trebuie lăudat prin viu grai	650
Art. 2. Dacă pentru lauda divină trebuie folosite cântece	651
Q. 92. Despre superstiție (<i>trad. de C. Bejan</i>)	654
Art. 1. Dacă superstiția este contrară religiei	654
Art. 2. Dacă există diferite specii ale superstiției	655
Q. 93. Despre superstiția cultului pentru adevăratul Dumnezeu, arătat în modul în care el nu este datorat (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	657
Art. 1. Dacă ar putea exista ceva dăunător în cultul adevăratului Dumnezeu	657
Art. 2. Dacă ar putea exista ceva inutil în cadrul cultului lui Dumnezeu	658
Q. 94. Despre idolatrie (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	660
Art. 1. Dacă idolatria este socotită pe drept o specie a superstiției	660
Art. 2. Dacă idolatria este un păcat.....	662
Art. 3. Dacă idolatria este cel mai grav dintre păcate	663
Art. 4. Dacă omul a fost cauza idolatriei	665
Q. 95. Despre superstiția prin divinație (<i>trad. de C. Bejan</i>)	667
Art. 1. Dacă divinația este un păcat	667
Art. 2. Dacă divinația este o specie a superstiției	668
Art. 3. Dacă există mai multe specii ale divinației	669
Art. 4. Dacă divinația prin invocarea demonilor este nepermisă	671
Art. 5. Dacă divinația care are loc cu ajutorul astrelor este nepermisă.....	672
Art. 6. Dacă divinația care are loc cu ajutorul viselor este nepermisă.....	674
Art. 7. Dacă divinația care are loc cu ajutorul augurilor și al forței divine și alte practici legate de lucruri exterioare sunt nepermise	675
Art. 8. Dacă divinația care are loc cu ajutorul sortilor este nepermisă	677

Q. 96. Despre superstițiile practicilor (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	680
Art. 1. Dacă este nepermis să se folosească practici în arta notorie	680
Art. 2. Dacă sunt permise practicile organizate pentru schimbarea corpurilor, de exemplu sănătatea sau ceva de acest fel	681
Art. 3. Dacă sunt nepermise practicile organizate pentru a cunoaște dinainte unele evenimente fericite sau nefericite	683
Art. 4. Dacă este nepermisă atârnarea la gât a inscripțiilor sacre	684
Q. 97. Despre ispitirea lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	686
Art. 1. În ce constă ispitirea lui Dumnezeu	686
Art. 2. Dacă este un păcat să îl pui la încercare pe Dumnezeu	688
Art. 3. Dacă ispitirea lui Dumnezeu se opune virtuții religiei	689
Art. 4. Dacă ispitirea lui Dumnezeu este un păcat mai grav ca superstiția	690
Q. 98. Despre sperjur (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	692
Art. 1. Dacă falsitatea lucrului confirmat prin jurământ este necesară pentru sperjur	692
Art. 2. Dacă orice sperjur este un păcat	693
Art. 3. Dacă orice sperjur este un păcat de moarte	694
Art. 4. Dacă păcătuiește cel ce îi impune un jurământ celui care comite sperjur.....	695
Q. 99. Despre sacrilegiu (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	698
Art. 1. Dacă sacrilegiul este violarea unui lucru sfânt	698
Art. 2. Dacă sacrilegiul este un păcat special.....	699
Art. 3. Dacă speciile sacrilegiului se deosebesc după lucrurile sfinte	700
Art. 4. Dacă pedeapsa pentru sacrilegiu ar trebui să fie în bani.....	701
Q. 100. Despre simonie (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	703
Art. 1. Dacă simonia este dorința cu bună știință de a cumpăra și vinde ceva spiritual sau ceva legat de ceva spiritual	703
Art. 2. Dacă întotdeauna este nepermis să se dea bani pentru sacramente.....	705
Art. 3. Dacă este permis să se dea și să se ceară bani pentru actele spirituale	707
Art. 4. Dacă este permis să se vândă bunurile anexe celor spirituale	709
Art. 5. Dacă este permis să se dea bunurile spirituale drept retribuție pentru prestații individuale sau verbale	710
Art. 6. Dacă este potrivit ca simoniaci să fie pedepsiți cu privarea de ceea ce au achiziționat prin simonie	712
Q. 101. Despre pietate (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	715
Art. 1. Dacă pietatea se extinde la persoana determinată a unor oameni.....	715
Art. 2. Dacă pietatea oferă părinților susținere materială	716
Art. 3. Dacă pietatea este o virtute distinctă de altele	717
Art. 4. Dacă, sub pretextul religiei, trebuie lăsate deoparte îndatoririle pietății față de părinți	718

Q. 102. Despre ascultare (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	720
Art. 1. Dacă ascultarea este o virtute specială, diferită de altele.....	720
Art. 2. Dacă faptul de a arăta cult și respect celor așezați într-o demnitate ține de ascultare.....	721
Art. 3. Dacă ascultarea este o virtute mai puternică decât pietatea.....	722
Q. 103. Despre <i>dulia</i> (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	724
Art. 1. Dacă onoarea implică ceva corporal	724
Art. 2. Dacă onoarea li se datorează propriu-zis superiorilor	725
Art. 3. Dacă <i>dulia</i> este o virtute specială, diferită de <i>latrie</i>	726
Art. 4. Dacă <i>dulia</i> are specii diverse.....	727
Q. 104. Despre supunere (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	729
Art. 1. Dacă un om este constrâns să i se supună altuia.....	729
Art. 2. Dacă supunerea este o virtute specială.....	730
Art. 3. Dacă supunerea este cea mai importantă dintre virtuți	732
Art. 4. Dacă trebuie să ne supunem lui Dumnezeu în toate privințele.....	734
Art. 5. Dacă supușii sunt obligați să se supună superiorilor lor în toate privințele	735
Art. 6. Dacă creștinii sunt constrânși să se supună puterilor seculare.....	736
Q. 105. Despre nesupunere (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	738
Art. 1. Dacă nesupunerea este un păcat de moarte	738
Art. 2. Dacă nesupunerea este cel mai grav păcat	739
Q. 106. Despre mulțumire (<i>gratia</i>) sau grațitudine (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	741
Art. 1. Dacă mulțumirea este o virtute specială, diferită de altele	741
Art. 2. Dacă nevinovatul este mai obligat decât penitentul să aducă mulțumiri lui Dumnezeu	742
Art. 3. Dacă omul este obligat să aducă mulțumiri fiecărui om care i-a făcut bine	743
Art. 4. Dacă omul trebuie să răsplătească beneficiul imediat	745
Art. 5. Dacă răsplata binefacerilor trebuie apreciată după afectul binefăcătorului sau după efectul binefacerii.....	746
Art. 6. Dacă cineva trebuie să dea ca răsplată mai mult decât a primit prin binefacere.....	747
Q. 107. Despre nerecunoștință (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	749
Art. 1. Dacă nerecunoștința este întotdeauna un păcat.....	749
Art. 2. Dacă nerecunoștința este un păcat special	750
Art. 3. Dacă nerecunoștința este întotdeauna un păcat de moarte	751
Art. 4. Dacă nerecunoscătorilor trebuie să li se retragă binefacerile	752
Q. 108. Despre răzbunare (<i>trad. de C.M. Horotan</i>).....	753
Art. 1. Dacă răzbunarea este permisă	753
Art. 2. Dacă răzbunarea este o virtute specială, deosebită de altele.....	755

Art. 3. Dacă răzbunarea trebuie să aibă loc prin pedepse obișnuite pentru oameni	756
Art. 4. Dacă răzbunarea trebuie împlinită față de cei care au greșit fără voie	757
Q. 109. Despre adevăr (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	760
Art. 1. Dacă adevărul este o virtute	760
Art. 2. Dacă adevărul este o virtute specială	761
Art. 3. Dacă adevărul este o parte a dreptății	762
Art. 4. Dacă virtutea adevărului poate fi diminuată	763
Q. 110. Despre minciună (<i>trad. de C.M. Horotan</i>)	765
Art. 1. Dacă minciuna se opune mereu adevărului	765
Art. 2. Dacă este suficientă clasificarea minciunii în utilă, de divertisment și dăunătoare	766
Art. 3. Dacă orice minciună este un păcat	768
Art. 4. Dacă orice minciună este păcat de moarte	770
Q. 111. Despre prefăcătorie și ipocrizie (<i>trad. de D. Coman</i>)	773
Art. 1. Dacă orice prefăcătorie este păcat	773
Art. 2. Dacă ipocrizia este prefăcătorie	775
Art. 3. Dacă ipocrizia se opune adevărului	776
Art. 4. Dacă ipocrizia este păcat de moarte	777
Q. 112. Despre lauda de sine (<i>trad. de D. Coman</i>)	779
Art. 1. Dacă lauda de sine este opusă virtuții adevărului	779
Art. 2. Dacă lauda de sine este un păcat de moarte	780
Q. 113. Despre ironie (<i>trad. de D. Coman</i>)	783
Art. 1. Dacă ironia este păcat	783
Art. 2. Dacă ironia este în mai mică măsură păcat decât lauda de sine	784
Q. 114. Despre prietenia care este numită 'afabilitate' (<i>trad. de D. Coman</i>)	786
Art. 1. Dacă prietenia este o virtute specială	786
Art. 2. Dacă o asemenea prietenie este parte a dreptății	787
Q. 115. Despre lingușire (<i>trad. de D. Coman</i>)	789
Art. 1. Dacă lingușirea este păcat	789
Art. 2. Dacă lingușirea este păcat de moarte	790
Q. 116. Despre litigiu (<i>trad. de D. Coman</i>)	792
Art. 1. Dacă litigiul este contrar prieteniei	792
Art. 2. Dacă litigiul este un păcat mai grav ca lingușirea	793
Q. 117. Despre generozitate (<i>trad. de D. Coman</i>)	795
Art. 1. Dacă generozitatea este o virtute	795
Art. 2. Dacă generozitatea depinde de bani	796
Art. 3. Dacă utilizarea banilor este un act de generozitate	797

Art. 4. Dacă unui om generos îi revine mai ales să dea	798
Art. 5. Dacă generozitatea este parte a dreptății	800
Art. 6. Dacă generozitatea este cea mai mare dintre virtuți	801
Q. 118. Despre viciile opuse generozității și, în primul rând, despre avariție (<i>trad. de D. Coman</i>)	803
Art. 1. Dacă avariția este păcat	803
Art. 2. Dacă avariția este păcat special	804
Art. 3. Dacă avariția se opune generozității	805
Art. 4. Dacă avariția este un păcat de moarte	806
Art. 5. Dacă avariția este cel mai mare dintre păcate	807
Art. 6. Dacă avariția este un păcat spiritual	809
Art. 7. Dacă avariția este un viciu capital	810
Art. 8. Dacă trădarea, fraudă, înșelătoria, sperjurul, tulburarea, violența și insensibilitatea în fața milei sunt fiicele avariției	811
Q. 119. Despre risipă (<i>trad. de D. Coman</i>)	813
Art. 1. Dacă risipa este opusă avariției	813
Art. 2. Dacă risipa este păcat	814
Art. 3. Dacă risipa este un păcat mai grav decât avariția	815
Q. 120. Despre <i>epieikeia</i> (<i>trad. de D. Coman</i>)	817
Art. 1. Dacă <i>epieikeia</i> este o virtute	817
Art. 2. Dacă <i>epieikeia</i> este parte a dreptății	818
Q. 121. Despre darul pietății (<i>trad. de M. Ciucur</i>)	820
Art. 1. Dacă pietatea este un dar	820
Art. 2. Ce i-ar corespunde pietății dintre fericiri și roade	821
Q. 122. Despre poruncile dreptății (<i>trad. de M. Ciucur</i>)	822
Art. 1. Dacă poruncile decalogului sunt ale dreptății	822
Art. 2. Despre prima poruncă a decalogului	823
Art. 3. Dacă a doua poruncă a decalogului este potrivit dată	824
Art. 4. Dacă a treia poruncă a decalogului a fost potrivit dată	826
Art. 5. Dacă a patra poruncă a decalogului a fost potrivit dată	828
Art. 6. Dacă celelalte șase porunci ale decalogului au fost potrivit date	830
Q. 123. Despre tăria de caracter (<i>trad. de M. Ciucur</i>)	832
Art. 1. Dacă tăria de caracter este o virtute	832
Art. 2. Dacă tăria de caracter este o virtute specială	834
Art. 3. Dacă tăria de caracter se referă la actele de frică și îndrăzneală	835
Art. 4. Dacă tăria de caracter se referă la frica de moarte	836
Art. 5. Dacă tăria de caracter se referă doar la pericolele din război	837
Art. 6. Dacă principalul act al tăriei de caracter este acela de a suporta	838
Art. 7. Dacă cel tare de caracter lucrează pentru binele propriei stări	839
Art. 8. Dacă cel ce are tărie de caracter cunoaște o desfătare în fapta sa	839

Art. 9. Dacă tăria de caracter se manifestă mai ales în împrejurări neașteptate.....	841
Art. 10. Dacă <omul> cu tărie de caracter se folosește de mânie în lucrarea sa	841
Art. 11. Dacă tăria de caracter este o virtute cardinală.....	843
Art. 12. Dacă tăria de caracter este în fruntea tuturor virtuților	844
Q. 124. Despre martiraj (<i>trad. de M. Ciucur</i>)	846
Art. 1. Dacă martirajul este un act al virtuții.....	846
Art. 2. Dacă martirajul este un act al tăriei de caracter	847
Art. 3. Dacă martirajul este actul desăvârșirii maxime.....	848
Art. 4. Dacă moartea ține de sensul martirajului	849
Art. 5. Dacă doar credința este cauza martirajului.....	851
Q. 125. Despre frică (<i>trad. de M. Ciucur</i>).....	853
Art. 1. Dacă frica este un păcat.....	853
Art. 2. Dacă păcatul fricii se opune tăriei de caracter	854
Art. 3. Dacă frica este păcat de moarte.....	855
Art. 4. Dacă frica scuză păcatul	856
Q. 126. Despre neînfricare (<i>trad. de M. Ciucur</i>)	858
Art. 1. Dacă neînfricarea este un păcat	858
Art. 2. Dacă neînfricarea este contrară tăriei de caracter	859
Q. 127. Despre îndrăzneală (<i>trad. de M. Ciucur</i>).....	861
Art. 1. Dacă îndrăzneala este un păcat.....	861
Art. 2. Dacă îndrăzneala se opune tăriei de caracter.....	862
Q. 128. Despre părțile tăriei de caracter (<i>trad. de M. Ciucur</i>).....	863
Art. unic. Dacă părțile tăriei de caracter sunt potrivit enumerate.....	863
Q. 129. Despre magnanimitate (<i>trad. de M. Ciucur</i>).....	867
Art. 1. Dacă magnanimitatea este legată de onoruri	867
Art. 2. Dacă magnanimitatea este legată doar de marile onoruri.....	868
Art. 3. Dacă magnanimitatea este o virtute	870
Art. 4. Dacă magnanimitatea este o virtute specială.....	872
Art. 5. Dacă magnanimitatea este o parte a tăriei de caracter	873
Art. 6. Dacă încrederea ține de magnanimitate	874
Art. 7. Dacă siguranța ține de magnanimitate.....	876
Art. 8. Dacă bunurile averii contribuie la magnanimitate.....	877
Q. 130. Despre prezumție (<i>trad. de M. Ciucur</i>).....	878
Art. 1. Dacă prezumția este păcat.....	878
Art. 2. Dacă prezumția i se opune magnanimității prin exces	879

Q. 131. Despre ambiție (<i>trad. de C.R. David</i>)	881
Art. 1. Dacă ambiția este un păcat	881
Art. 2. Dacă ambiția se opune magnanimității prin exces.....	882
Q. 132. Despre slava deșartă (<i>trad. de C.R. David</i>).....	884
Art. 1. Dacă dorința de slavă este un păcat.....	884
Art. 2. Dacă slava deșartă este opusă magnanimității	886
Art. 3. Dacă slava deșartă este păcat de moarte	887
Art. 4. Dacă slava deșartă este un viciu capital.....	888
Art. 5. Dacă fiicele slavei deșarte sunt corect numite.....	889
Q. 133. Despre timiditate (<i>trad. de C.R. David</i>)	891
Art. 1. Dacă timiditatea este un păcat.....	891
Art. 2. Dacă timiditatea se opune magnanimității.....	892
Q. 134. Despre magnificență (<i>trad. de C.R. David</i>)	894
Art. 1. Dacă magnificența este o virtute	894
Art. 2. Dacă magnificența este o virtute specială.....	895
Art. 3. Dacă actele de magnificență sunt, în privința materiei, o mare cheltuială	896
Art. 4. Dacă magnificența este parte a tăriei de caracter	897
Q. 135. Despre parvificență (<i>trad. de C.R. David</i>).....	899
Art. 1. Dacă parvificența este un viciu	899
Art. 2. Dacă parvificenței i se opune vreun viciu	900
Q. 136. Despre răbdare (<i>trad. de C.R. David</i>).....	902
Art. 1. Dacă răbdarea este o virtute	902
Art. 2. Dacă răbdarea este cea mai importantă virtute	903
Art. 3. Dacă se poate avea răbdare fără har.....	904
Art. 4. Dacă răbdarea este o parte a tăriei de caracter.....	905
Art. 5. Dacă răbdarea este asemenea cu îndelunga-răbdare	906
Q. 137. Despre perseverență (<i>trad. de C.R. David</i>)	908
Art. 1. Dacă perseverența este o virtute	908
Art. 2. Dacă perseverența este o parte a tăriei de caracter	910
Art. 3. Dacă constanța ține de perseverență	911
Art. 4. Dacă perseverența are nevoie de ajutorul harului	911
Q. 138. Despre viciile opuse perseverenței (<i>trad. de C.R. David</i>)	913
Art. 1. Dacă moliciunea se opune perseverenței.....	913
Art. 2. Dacă încăpățânarea se opune perseverenței.....	914
Q. 139. Despre darul tăriei de caracter (<i>trad. de C.R. David</i>)	916
Art. 1. Dacă tăria de caracter este un dar	916
Art. 2. Dacă a patra fericire corespunde darului tăriei de caracter	917

Q. 140. Despre poruncile tăriei de caracter (<i>trad. de C.R. David</i>).....	919
Art. 1. Dacă poruncile tăriei de caracter au fost date în chip convenabil în legea divină.....	919
Art. 2. Dacă poruncile părților tăriei de caracter sunt potrivit date în legea divină.....	920
Q. 141. Despre cumpătare (<i>trad. de S. Avram</i>).....	922
Art. 1. Dacă cumpătarea este o virtute.....	922
Art. 2. Dacă cumpătarea este o virtute specială.....	923
Art. 3. Dacă cumpătarea se referă doar la pofte și la plăceri.....	924
Art. 4. Dacă cumpătarea se referă doar la plăcerile simțului tactil.....	926
Art. 5. Dacă cumpătarea se referă la plăcerile proprii gustului.....	927
Art. 6. Dacă regula cumpătării trebuie admisă conform nevoii vieții prezente.....	928
Art. 7. Dacă cumpătarea este o virtute cardinală sau principală.....	930
Art. 8. Dacă cumpătarea este cea mai puternică virtute.....	931
Q. 142. Despre viciile opuse cumpătării (<i>trad. de S. Avram</i>).....	932
Art. 1. Dacă insensibilitatea este un păcat.....	932
Art. 2. Dacă necumpătarea este un păcat copilăresc.....	933
Art. 3. Dacă frica este un viciu mai mare decât necumpătarea.....	934
Art. 4. Dacă păcatul necumpătării este foarte reprobabil.....	936
Q. 143. Despre părțile cumpătării (<i>trad. de S. Avram</i>).....	938
Q. 144. Despre rușine (<i>trad. de S. Avram</i>).....	940
Art. 1. Dacă rușinea este o virtute.....	940
Art. 2. Dacă rușinea se referă la un act rușinos.....	941
Art. 3. Dacă omul se rușinează mai degrabă față de persoanele apropiate.....	943
Art. 4. Dacă rușinea se poate afla și în oamenii virtuoși.....	944
Q. 145. Despre onestitate (<i>trad. de S. Avram</i>).....	946
Art. 1. Dacă onestitatea este identică virtuții.....	946
Art. 2. Dacă onestitatea este identică cuviinței.....	947
Art. 3. Dacă onestitatea diferă de util și plăcut.....	948
Art. 4. Dacă onestitatea este o parte a cumpătării.....	949
Q. 146. Despre abstenență (<i>trad. de S. Avram</i>).....	951
Art. 1. Dacă abstenența este o virtute.....	951
Art. 2. Dacă abstenența este o virtute specială.....	952
Q. 147. Despre post (<i>trad. de S. Avram</i>).....	954
Art. 1. Dacă postul este o acțiune a virtuții.....	954
Art. 2. Dacă postul este acțiunea abstenenței.....	955
Art. 3. Dacă postul se încadrează într-o poruncă.....	956
Art. 4. Dacă toți sunt ținuti să respecte posturile bisericii.....	957
Art. 5. Dacă perioadele postului bisericesc sunt bine stabilite.....	959

Art. 6. Dacă postul impune o singură masă pe zi.....	961
Art. 7. Dacă ora nouă le este convenabil orându-i pentru masă celor ce postesc.....	962
Art. 8. Dacă celor care postesc li se indică reținerea de la carne, ouă și produse lactate.....	963
Q. 148. Despre lăcomia la mâncare (<i>trad. de S. Avram</i>)	965
Art. 1. Dacă lăcomia la mâncare este un păcat	965
Art. 2. Dacă lăcomia la mâncare este un păcat de moarte.....	966
Art. 3. Dacă lăcomia la mâncare este cel mai mare păcat.....	967
Art. 4. Dacă speciile lăcomiei la mâncare sunt convenabil distinse.....	968
Art. 5. Dacă lăcomia la mâncare este un viciu capital.....	969
Art. 6. Dacă lăcomiei la mâncare îi sunt convenabil atribuite cinci fice.....	970
Q. 149. Despre măsura la băutură (<i>trad. de S. Avram</i>).....	972
Art. 1. Care este materia măsurii la băutură.....	972
Art. 2. Dacă măsura la băutură este o virtute specială	973
Art. 3. Dacă este complet nepermis consumul vinului.....	974
Art. 4. Dacă măsura la băutură se cere mai degrabă de la persoanele mai în vârstă	975
Q. 150. Despre beție (<i>trad. de S. Avram</i>)	976
Art. 1. Dacă beția este un păcat.....	976
Art. 2. Dacă beția este un păcat de moarte	977
Art. 3. Dacă beția este cel mai grav păcat.....	978
Art. 4. Dacă beția disculpă de păcat	979
Q. 151. Despre castitate (<i>trad. de O. Vereș</i>)	981
Art. 1. Dacă este castitatea o virtute	981
Art. 2. Dacă este castitatea o virtute generală.....	982
Art. 3. Dacă este castitatea o virtute deosebită de abținere.....	983
Art. 4. Dacă sfiala se referă în mod special la castitate.....	984
Q. 152. Despre virginitate (<i>trad. de O. Vereș</i>)	986
Art. 1. Dacă virginitatea constă în integritatea trupului	986
Art. 2. Dacă virginitatea este nepermisă.....	987
Art. 3. Dacă virginitatea este o virtute.....	989
Art. 4. Dacă virginitatea este superioară căsătoriei.....	991
Art. 5. Dacă virginitatea este cea mai mare dintre virtuți	992
Q. 153. Despre desfrânare (<i>trad. de O. Vereș</i>).....	994
Art. 1. Dacă materia desfrânării constituie doar dorințele și plăcerile sexuale	994
Art. 2. Dacă vreun act sexual poate fi fără păcat.....	995
Art. 3. Dacă desfrânarea privitoare la actele sexuale poate fi fără păcat.....	996
Art. 4. Dacă desfrânarea este un viciu capital	997
Art. 5. Dacă ficele desfrânării sunt corect denumite.....	998

Q. 154. Despre părțile desfrânării (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1001
Art. 1. Dacă părțile desfrânării sunt corect atribuite	1001
Art. 2. Dacă simpla curvie este un păcat de moarte	1003
Art. 3. Dacă curvia este cel mai grav păcat	1005
Art. 4. Dacă în atingeri și săruturi există păcat de moarte	1006
Art. 5. Dacă poluția nocturnă este un păcat	1007
Art. 6. Dacă necinstirea ar trebui considerată o specie a desfrânării	1009
Art. 7. Dacă violul este o specie a desfrânării distinctă de necinstire	1011
Art. 8. Dacă adulterul este o specie determinată a desfrânării	1012
Art. 9. Dacă incestul este o specie determinată a desfrânării	1014
Art. 10. Dacă sacrilegiul poate fi o specie a desfrânării	1015
Art. 11. Dacă viciul contra naturii este o specie a desfrânării	1016
Art. 12. Dacă păcatul împotriva naturii este cel mai mare păcat dintre speciile desfrânării	1017
Q. 155. Despre părțile potențiale ale cumpătării (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1020
Art. 1. Dacă înfrânarea este o virtute	1020
Art. 2. Dacă materia înfrânării este reprezentată de dorințele pentru plăcerile atingerii	1021
Art. 3. Dacă subiectul înfrânării este facultatea apetitivă	1023
Art. 4. Dacă înfrânarea este mai bună decât cumpătarea	1024
Q. 156. Despre neînfrânare (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1026
Art. 1. Dacă neînfrânarea nu privește sufletul, ci corpul	1026
Art. 2. Dacă neînfrânarea este un păcat	1027
Art. 3. Dacă neînfrânatul păcătuiește mai mult decât necumpătatul	1028
Art. 4. Dacă nestăpânirea mâniei este mai rea decât nestăpânirea dorinței	1030
Q. 157. Despre clemență și blândețe (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1032
Art. 1. Dacă clemența și blândețea sunt întru totul identice	1032
Art. 2. Dacă clemența și blândețea sunt virtuți	1033
Art. 3. Dacă aceste virtuți sunt părți ale cumpătării	1034
Art. 4. Dacă blândețea și clemența sunt cele mai mari virtuți	1035
Q. 158. Despre mânie (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1038
Art. 1. Dacă mânia poate fi uneori considerată legitimă	1038
Art. 2. Dacă mânia este un păcat	1040
Art. 3. Dacă orice mânie este un păcat de moarte	1041
Art. 4. Dacă mânia este cel mai grav dintre păcate	1042
Art. 5. Dacă speciile mâniei sunt convenabil determinate	1043
Art. 6. Dacă mânia trebuie pusă între viciile capitale	1044
Art. 7. Dacă fiicele mâniei sunt corect desemnate	1045
Art. 8. Dacă există vreun viciu opus mâniei, care să provină din lipsa ei	1046
Q. 159. Despre cruzime (<i>trad. de O. Vereș</i>)	1048
Art. 1. Dacă cruzimea se opune clemenței	1048
Art. 2. Dacă cruzimea diferă de sălbăticie sau de ferocitate	1049

Q. 160. Despre modestie (<i>trad. de O. Vereș</i>).....	1050
Art. 1. Dacă modestia este o parte a cumpătării.....	1050
Art. 2. Dacă modestia se referă numai la acțiunile exterioare.....	1051
Q. 161. Despre smerenie (<i>trad. de F. Ion</i>).....	1053
Art. 1. Dacă smerenia este o virtute.....	1053
Art. 2. Dacă smerenia constă în apetit sau în judecata rațiunii.....	1054
Art. 3. Dacă, din smerenie, omul trebuie să se supună tuturor.....	1056
Art. 4. Dacă smerenia este o parte a modestiei sau a temperanței.....	1057
Art. 5. Despre compararea smereniei cu alte virtuți.....	1058
Art. 6. Dacă se disting într-un mod convenabil douăsprezece trepte ale smereniei, care sunt așezate în <i>Regula</i> fericitului Benedict.....	1060
Q. 162. Despre trufie (<i>trad. de F. Ion</i>).....	1063
Art. 1. Dacă trufia este un păcat.....	1063
Art. 2. Dacă trufia este un păcat special.....	1064
Art. 3. Dacă trufia stă în facultatea irascibilă ca într-un subiect.....	1066
Art. 4. Despre speciile trufiei.....	1067
Art. 5. Dacă trufia este un păcat de moarte.....	1070
Art. 6. Dacă trufia este cel mai grav dintre păcate.....	1071
Art. 7. Despre raportul trufiei cu celelalte păcate.....	1072
Art. 8. Dacă trufia este un viciu capital.....	1074
Q. 163. Despre păcatul primului om (<i>trad. de F. Ion</i>).....	1075
Art. 1. Dacă păcatul primului om a fost trufia.....	1075
Art. 2. Dacă trufia primului om fusese prezentă în faptul că și-a dorit asemănarea cu Dumnezeu.....	1076
Art. 3. Dacă păcatul primilor părinți a fost mai grav decât celelalte păcate.....	1078
Art. 4. Dacă păcatul lui Adam a fost mai mare decât al Evei.....	1079
Q. 164. Despre pedeapsa primului păcat (<i>trad. de F. Ion</i>).....	1081
Art. 1. Dacă moartea este pedeapsa păcatului primilor părinți.....	1081
Art. 2. Dacă pedepsele particulare ale primilor părinți sunt potrivit determinate în Scriptură.....	1084
Q. 165. Despre ispitirea primilor părinți (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	1088
Art. 1. Dacă fusese potrivit ca omul să fie ispitit de diavol.....	1088
Art. 2. Dacă modul și ordinea primei ispite au fost potrivite.....	1089
Q. 166. Despre studiozitate (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	1092
Art. 1. Dacă cunoașterea este în sens propriu materia studiozității.....	1092
Art. 2. Dacă studiozitatea este o parte a temperanței.....	1093
Q. 167. Despre curiozitate (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	1095
Art. 1. Dacă curiozitatea se poate referi la cunoașterea intelectuală.....	1095
Art. 2. Dacă viciul curiozității se referă la cunoașterea sensibilă.....	1097

Q. 168. Despre modestie, în sensul în care constă în mișcările exterioare ale corpului (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	1099
Art. 1. Dacă în actele exterioare ale corpului există vreo virtute.....	1099
Art. 2. Dacă în jocuri se poate afla o anumită virtute	1101
Art. 3. Dacă în excesul de joacă poate exista păcat.....	1103
Art. 4. Dacă în absența jocului există păcat.....	1104
Q. 169. Despre modestie, după cum constă în înfățișarea exterioară (<i>trad. de A. Baumgarten</i>)	1106
Art. 1. Dacă în privința podoabei exterioare poate exista virtute sau viciu	1106
Art. 2. Dacă împodobirea femeilor are loc fără un păcat de moarte.....	1108
Q. 170. Despre poruncile temperanței (<i>trad. de A. Baumgarten</i>).....	1111
Art. 1. Dacă poruncile temperanței sunt redată în legea divină în mod nepotrivit	1111
Art. 2. Dacă în legea divină sunt nepotrivit redată poruncile privitoare la virtuțile conexe temperanței	1112
Q. 171. Despre profeție (<i>trad. de C. Bejan</i>)	1114
Art. 1. Dacă profeția ține de cunoaștere	1114
Art. 2. Dacă profeția este o dispoziție	1116
Art. 3. Dacă profeția are ca obiect numai viitoarele contingente	1118
Art. 4. Dacă profetul cunoaște prin inspirația divină toate cele care pot fi cunoscute cu ajutorul profeției	1119
Art. 5. Dacă profetul distinge întotdeauna ce spune prin spiritul propriu de ceea ce spune prin cel profetic.....	1120
Art. 6. Dacă cele cunoscute sau anunțate cu ajutorul profeției pot fi false	1121
Q. 172. Despre cauza profeției (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1123
Art. 1. Dacă profeția poate fi naturală.....	1123
Art. 2. Dacă revelația profetică are loc prin intermediul îngerilor.....	1125
Art. 3. Dacă pentru profeție se cere o dispoziție naturală	1126
Art. 4. Dacă profeția cere bunătatea moravurilor	1127
Art. 5. Dacă vreo profeție vine de la demoni	1128
Art. 6. Dacă profeții demonilor anunță uneori adevărul.....	1129
Q. 173. Despre modul cunoașterii profetice (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1131
Art. 1. Dacă profeții văd esența însăși a lui Dumnezeu.....	1131
Art. 2. Dacă, în revelația profetică, se imprimă în mod divin în mintea profetului noi specii ale lucrurilor, sau numai o nouă lumină.....	1132
Art. 3. Dacă viziunea profetică implică întotdeauna separarea de simțuri	1134
Art. 4. Dacă profeții cunosc întotdeauna ceea ce profetesc	1136
Q. 174. Despre diferitele specii ale profeției (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1137
Art. 1. Dacă profeția se împarte corect în profeția predestinării, a preștiinței și a amenințării.....	1137
Art. 2. Dacă este mai înaltă profeția care conține o viziune intelectuală și imaginară, decât cea care posedă numai o viziune intelectuală.....	1139
Art. 3. Dacă gradele profeției pot fi diferențiate după viziunea imaginației	1140

Art. 4. Dacă Moise a fost cel mai mare dintre toți profeții	1142
Art. 5. Dacă și printre fericiți există un grad al profeției.....	1143
Art. 6. Dacă gradele profeției variază odată cu trecerea timpului.....	1144
Q. 175. Despre răpire (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1147
Art. 1. Dacă sufletul omului este răpit la cele divine.....	1147
Art. 2. Dacă răpirea ține mai mult de facultatea dorinței decât de cea de cunoaștere	1148
Art. 3. Dacă Pavel a văzut esența lui Dumnezeu în timpul răpirii	1150
Art. 4. Dacă Pavel, în timpul răpirii, a fost despărțit de simțuri.....	1152
Art. 5. Dacă sufletul lui Pavel, în acea stare, a fost total separat de trup	1153
Art. 6. Dacă Pavel a știut dacă sufletul său a fost separat de trup	1154
Q. 176. Despre harul limbilor (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1156
Art. 1. Dacă cei care primeau darul limbilor vorbeau în toate limbile.....	1156
Art. 2. Dacă darul limbilor este superior harului profeției.....	1157
Q. 177. Despre harul dat gratuit care constă în vorbire (<i>trad. de C. Bejan</i>)	1160
Art. 1. Dacă într-un discurs există un har dat gratuit.....	1160
Art. 2. Dacă harul discursului înțelepciunii și al științei li se potrivește și femeilor.....	1161
Q. 178. Despre harul miracolelor (<i>trad. de C. Bejan</i>)	1163
Art. 1. Dacă vreun har dat gratuit este orânduit pentru a face miracole	1163
Art. 2. Dacă cei răi pot face miracole	1165
Q. 179. Despre viața activă și cea contemplativă (<i>trad. de C. Bejan</i>).....	1167
Art. 1. Dacă viața se divide corect în activă și contemplativă.....	1167
Art. 2. Dacă diviziunea vieții în activă și contemplativă este suficientă	1168
Q. 180. Despre viața contemplativă (<i>trad. de C. Bejan</i>)	1170
Art. 1. Dacă viața contemplativă deține ceva în afect, sau deține totul în intelect	1170
Art. 2. Dacă virtuțile morale țin de viața contemplativă.....	1171
Art. 3. Dacă de viața contemplativă țin diverse acte	1172
Art. 4. Dacă viața contemplativă stă doar în contemplarea lui Dumnezeu, sau în cercetarea oricărui adevăr.....	1174
Art. 5. Dacă, în stadiul acestei vieți, viața contemplativă poate atinge viziunea esenței divine	1175
Art. 6. Dacă operația contemplării se distinge corect prin trei mișcări: circulară, dreaptă și oblică	1177
Art. 7. Dacă în contemplare există plăcere.....	1179
Art. 8. Dacă viața contemplativă este de lungă durată	1181
Q. 181. Despre viața activă (<i>trad. de C.R. David</i>)	1183
Art. 1. Dacă toate faptele virtuții morale aparțin vieții active.....	1183
Art. 2. Dacă prudența ține de viața activă	1184
Art. 3. Dacă a preda este un act al vieții active, sau al celei contemplative.....	1185
Art. 4. Dacă viața activă durează după viața prezentă	1186

Q. 182. Despre raportul dintre viața activă și cea contemplativă (<i>trad. de C.R. David</i>).....	1188
Art. 1. Dacă viața activă este superioară celei contemplative.....	1188
Art. 2. Dacă viața activă are un merit mai mare decât cea contemplativă.....	1190
Art. 3. Dacă viața contemplativă este împiedicată de cea activă	1192
Art. 4. Dacă viața activă o precedă pe cea contemplativă.....	1192
Q. 183. Despre diversitatea stărilor și funcțiilor (<i>trad. de C.R. David</i>).....	1195
Art. 1. Dacă starea implică, în conceptul ei, condiția libertății sau a sclaviei.....	1195
Art. 2. Dacă în biserică trebuie să existe funcții și stări diferite	1196
Art. 3. Dacă funcțiile se deosebesc prin acțiunile lor	1197
Art. 4. Dacă diferența dintre începători, cei în progres și cei perfecți produce diferențe de stări.....	1198
Q. 184. Despre starea de desăvârșire în general (<i>trad. de C.R. David</i>).....	1200
Art. 1. Dacă desăvârșirea vieții creștine este atinsă în mod special prin caritate.....	1200
Art. 2. Dacă cineva poate fi desăvârșit în această viață	1201
Art. 3. Dacă desăvârșirea căii nu constă în <respectarea> poruncilor, ci a sfaturilor	1202
Art. 4. Dacă cei desăvârșiți sunt toți în starea de desăvârșire.....	1204
Art. 5. Dacă prelații și călugării sunt în starea de desăvârșire.....	1206
Art. 6. Dacă toți prelații bisericii sunt în starea de desăvârșire	1207
Art. 7. Dacă starea călugărilor este mai desăvârșită decât cea a episcopilor	1209
Art. 8. Dacă preoții parohi și arhidiaconii sunt mai desăvârșiți decât călugării	1210
Q. 185. Despre starea episcopilor (<i>trad. de C.R. David</i>).....	1214
Art. 1. Dacă este permis să dorești episcopatul.....	1214
Art. 2. Dacă este permis a refuza întru totul sarcina episcopatului	1216
Art. 3. Dacă cel ce asumă episcopatul trebuie să fie mai bun decât ceilalți	1218
Art. 4. Dacă episcopul poate abandona în mod permis grija episcopală pentru a trece în starea de călugărie	1220
Art. 5. Dacă i se permite episcopului să își părăsească în urma unei persecuții turma încredințată	1222
Art. 6. Dacă episcopului îi este permis să posedze ceva propriu	1223
Art. 7. Dacă episcopii păcătuiesc de moarte când nu împart generos săracilor bunurile ecleziastice pe care le dobândesc	1224
Art. 8. Dacă acei călugări care sunt înaintați ca episcopi sunt constrânși să păstreze obligațiile regulate	1226
Q. 186. Despre starea religioasă (<i>trad. de F. Ion</i>)	1229
Art. 1. Dacă religia implică starea de desăvârșire	1229
Art. 2. Dacă religiosul este constrâns la <îndeplinirea> tuturor recomandărilor	1231
Art. 3. Dacă sărăcia este cerută pentru <a atinge> desăvârșirea <în starea> religioasă	1232
Art. 4. Dacă se impune abstenența permanentă pentru desăvârșirea religioasă	1236
Art. 5. Dacă supunerea ține de desăvârșirea stării religioase.....	1237
Art. 6. Dacă pentru desăvârșirea stării religioase se cere ca sărăcia, cumpătarea și supunerea să facă obiectul unui jurământ	1239

Art. 7. Dacă desăvârșirea stării religioase constă în cele trei jurăminte	1240
Art. 8. Dacă jurământul ascultării este cel mai important dintre cele trei jurăminte	1242
Art. 9. Dacă religiosul păcătuiește mereu de moarte dacă trece peste cele cuprinse în regulă	1243
Art. 10. Dacă religiosul păcătuiește mai grav decât secularul în cazul păcatului de același gen	1245
Q. 187. Despre cele care le revin religioșilor (<i>trad. de F. Ion</i>)	1247
Art. 1. Dacă le este îngăduit religioșilor să îi învețe pe ceilalți, să predice și să facă altele asemenea	1247
Art. 2. Dacă religioșilor li se permite să se ocupe de afaceri seculare	1249
Art. 3. Dacă religioșii sunt obligați să lucreze cu mâinile	1250
Art. 4. Dacă religioșilor le este permis să trăiască din milostenii	1254
Art. 5. Dacă religioșilor li se permite să cerșească	1257
Art. 6. Dacă religioșilor li se permite să folosească veșminte mai ponosite decât ale celorlalți	1259
Q. 188. Despre diferența dintre stările religioase (<i>trad. de F. Ion</i>)	1262
Art. 1. Dacă există doar un singur <fel de> stare religioasă	1262
Art. 2. Dacă trebuie instituită o stare religioasă pentru lucrările vieții active	1263
Art. 3. Dacă o stare religioasă ar putea fi rânduită cu scop militar	1265
Art. 4. Dacă o stare religioasă poate fi instituită pentru a predica sau pentru a asculta confesiuni	1267
Art. 5. Dacă trebuie instituită o stare religioasă dedicată studiului	1269
Art. 6. Dacă o stare religioasă dedicată vieții contemplative este mai valoroasă decât cea dedicată lucrărilor vieții active	1271
Art. 7. Dacă a avea ceva în comun diminuează desăvârșirea stării religioase	1272
Art. 8. Dacă starea religioasă a celor care trăiesc în comunitate este mai desăvârșită decât a celor care duc o viață izolată	1276
Q. 189. Despre intrarea într-o stare religioasă (<i>trad. de F. Ion</i>)	1279
Art. 1. Dacă nu ar trebui să intre într-o stare religioasă decât acei care s-au exersat în ascultarea poruncilor	1279
Art. 2. Dacă unii trebuie obligați printr-un jurământ să intre într-o stare religioasă	1282
Art. 3. Dacă cel care este obligat prin jurământ la intrarea într-o stare religioasă este constrâns să intre	1283
Art. 4. Dacă cel care jură să intre într-o stare religioasă este constrâns să rămână pentru totdeauna în acea stare religioasă	1285
Art. 5. Dacă trebuie primiți copiii într-o stare religioasă	1286
Art. 6. Dacă unii trebuie să fie retrași de la intrarea în starea religioasă din cauza supunerii față de părinți	1288
Art. 7. Dacă preoții pot intra în mod legal în starea religioasă	1290
Art. 8. Dacă este îngăduit a trece de la o stare religioasă la alta, ba chiar la una mai strictă	1291
Art. 9. Dacă cineva trebuie să îi determine pe alții să intre într-o stare religioasă	1293
Art. 10. Dacă cineva poate să intre într-o stare religioasă fără consultarea mai multora și fără o îndelungă deliberare anterioară	1294

Q. 1. DESPRE OBIECTUL CREDINȚEI

Cu privire, așadar, la virtuțile teologice, mai întâi va trebui cercetată credința; în al doilea rând, speranța, în al treilea rând, caritatea. Dar, privitor la credință, va avea loc o cercetare în patru părți: prima, într-adevăr, despre credința însăși; a doua, despre darurile intelectului și ale științei care îi corespund; a treia, despre viciile opuse; a patra, despre poruncile care se referă la această virtute. Însă privitor la credință va trebui să cercetăm mai întâi obiectul ei; în al doilea rând, actul ei, în al treilea rând, însăși poziția credinței. Privitor la primul <aspect>, se pun zece întrebări: 1. Dacă obiectul credinței este adevărul prim. 2. Dacă obiectul credinței este ceva complex sau necomplex, adică un lucru sau un enunțabil. 3. Dacă credinței i se poate subordona falsul. 4. Dacă obiectul credinței poate fi ceva văzut. 5. Dacă el poate fi ceva știut. 6. Dacă cele credibile trebuie distinse prin anumite articole. 7. Dacă aceleași articole se supun credinței potrivit oricărui timp. 8. Despre numărul articolelor. 9. Despre modul tratării articolelor în simbol. 10. Cui îi revine să alcătuiască simbolul credinței.

Art. 1. Dacă obiectul credinței este adevărul prim

La prima se procedează astfel. Se pare că obiectul credinței nu este adevărul prim.

1. *Căci acela pare să fie obiect al credinței care nouă ni se propune pentru a fi crezut. Dar nouă nu ni se propun pentru a fi crezute doar cele care țin de divinitate, care este adevărul prim, ci și cele care*

țin de umanitatea lui Christos, și sacramentele bisericii și condiția creaturilor. Așadar, nu doar adevărul prim este obiectul credinței.

2. *Apoi, credința și necredința au același obiect, pentru că sunt opuse. Dar potrivit cu toate cele care se află în Sfânta Scriptură poate exista necredință, căci pe oricare din acestea le-ar nega un om, el ar fi considerat necredincios. Așadar, și credința se referă la toate cele conținute în Sfânta Scriptură. Dar acolo multe sunt conținute despre oameni și despre alte lucruri create. Așadar, obiectul credinței nu este doar adevărul prim, ci și adevărul creat.*

3. *Apoi, credința se divide față de caritate, precum am spus mai sus¹. Dar prin caritate nu doar pe Dumnezeu îl iubim, care este bunătatea supremă, ci îl iubim și pe aproapele. Așadar, obiectul credinței nu este doar adevărul prim.*

Dar împotriva este faptul că Dionisie spune, în Despre numele divine, VII²: credința se referă la adevărul care este simplu și există mereu. Însă acesta este adevărul prim. Așadar, obiectul credinței este adevărul prim.

Răspund: trebuie spus că obiectul oricărei dispoziții de cunoaștere are două <aspecte>, adică ceea ce este cunoscut în sens material, care este ca un obiect material, precum și cel prin care este cunoscut, care este rațiunea formală a obiectului. Precum în știința geometriei care este cunoscută material există concluzii, pe când în rațiunea formală de a

1. Ia IIae, q. 62, a. 3.

2. Dionisie, Despre numele divine, II, 4.

și există mijloace ale demonstrației prin care concluziile sunt cunoscute, așadar, tot așa și în credință, dacă am considera rațiunea formală a obiectului, ea nu este altceva decât adevărul prim, căci credința despre care vorbim nu își oferă cuiva asentimentul decât pentru că este revelat de Dumnezeu: de aceea, ea se sprijină pe adevărul divin ca pe un mijloc. Dar, dacă considerăm în sens material acele <aspecte> prin care credința își oferă asentimentul, acestea nu mai sunt Dumnezeu însuși, ci și multe altele. Totuși, acestea nu cad sub asentimentul credinței decât în măsura în care au o anumită orânduire față de Dumnezeu, și anume după cum omul este ajutat printr-un anume efect al divinității pentru a tinde spre bucuria divină. Și de aceea, chiar și din această parte, obiectul credinței este oarecum adevărul prim, în măsura în care nimic nu cade sub credință decât în raport cu Dumnezeu, tot așa cum și obiectul medicinei este sănătatea, pentru că medicina nu consideră nimic decât în raport cu sănătatea.

La prima <obiecie>, așadar, trebuie spus că cele care țin de umanitatea lui Christos și de sacramentele bisericii sau de oricare dintre creaturi cad sub credință în măsura în care prin acestea suntem orânduiri către Dumnezeu. Și prin ele chiar ne oferim asentimentul în vederea adevărului divin.

Și la fel trebuie spus privitor *la a doua*, despre toate cele care sunt transmise în Sfânta Scriptură.

La a treia trebuie spus că și caritatea determină iubirea de aproape în vederea lui Dumnezeu, și astfel obiectul ei propriu este Dumnezeu însuși, cum se va spune mai jos¹.

REFERINȚE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, III, 24, 1, 1; *Întrebări disputate despre adevăr*, 14, 8; *Despre speranță*, 1.

Art. 2. Dacă obiectul credinței este un anume complex <obținut> prin modul enunțabilului

La a doua se procedează astfel. Se pare că obiectul credinței nu este un anume complex <obținut> prin modul enunțabilului.

1. *Căci obiectul credinței este adevărul prim, precum am spus mai sus². Dar adevărul prim este ceva necomplex. Așadar, obiectul credinței nu este ceva complex.*

2. *Apoi, expunerea credinței se găsește în simbol. Dar în simbol nu sunt propuse enunțabile, ci lucruri, căci nu se spune acolo că Dumnezeu este atotputernic, ci 'cred în Dumnezeu atotputernic'. Așadar, obiectul credinței nu este un enunțabil, ci un lucru.*

3. *Apoi, credinței îi urmează viziunea, potrivit cu 1 Corinteni, 13, 12, acum vedem prin oglindă în ghicitoră, atunci însă <vom vedea> față către față. Dar viziunea patriei se referă la ceva necomplex, pentru că este a însăși esenței divine. Așadar, și credința <aparține condiției de a parcurge> calea.*

Dar împotriva, credința este intermediară între știință și opinie. Însă mediul și extremele sunt de același gen. Așadar, pentru că știința și opinia se referă la cele enunțabile, se pare că, la fel, credința se referă la cele enunțabile. Și astfel, obiectul credinței, pentru că credința este privitoare la enunțabile, este ceva complex.

Răspund: trebuie spus că cele cunoscute se află în cunoscător potrivit modului cunoscătorului³. Însă modul propriu intelectului omenesc este cel de a cunoaște adevărul prin componere și diviziune, precum am spus în Prima <parte>⁴. Și, de aceea, pe cele care sunt simple potrivit cu sine intelectul omenesc le cunoaște potrivit unei anumite complexii, tot așa cum, dimpotrivă, intelectul divin le cunoaște

2. IIa IIae, q. 1, a. 1.

3. Pseudo-Aristotel, *Cartea despre cauze*, 7 (75), dar și Boethius, *Despre consolarea Filosofiei*, V, proza 6.

4. Ia, q. 85, a. 5.

1. IIa IIae, q. 25, a. 1.

într-un mod necomplex pe cele care sunt complexe potrivit cu ele însele. Așadar, în felul acesta obiectul credinței poate fi considerat în sens dublu. Într-un mod, din partea însăși a lucrului crezut, și astfel obiectul credinței este ceva necomplex, adică lucrul însuși despre care este deținută credința. În alt mod, din partea celui care crede, iar în acest sens obiectul credinței este ceva complex prin modul enunțabilului. Și de aceea ambele fuseseră opinat corect de către cei vechi¹, iar într-un sens relativ fiecare dintre ele este adevărată.

La prima <obiecție>, așadar, trebuie spus că argumentul acela provine cu privire la obiectul credinței din partea însăși a lucrului crezut.

La a doua trebuie spus că în simbol sunt atinse cele cu privire la care există credința în măsura în care la acelea se încheie actul celui care crede, așa cum reiese chiar din modul de a vorbi. Însă actul celui care crede nu se încheie la enunțabil, ci la lucru, căci noi nu formăm enunțabile decât pentru ca prin ele să avem o cunoaștere a lucrurilor: precum în știință, tot așa și în credință.

La a treia trebuie spus că viziunea patriei va aparține adevărului prim după cum există în sine, potrivit cu 1 Ioan, 3, 2: când va apărea, îi vom fi asemenea și îl vom vedea așa cum este. Și de aceea viziunea aceea nu va fi prin modul enunțabilului, ci prin modul înțelegerii simple. Dar prin credință noi nu înțelegem adevărul prim așa cum este. De aceea, argumentul nu este același.

REFERINTE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, I, 41 (*expunerea textului*), III, 24, 1, 2; *Întrebări disputate despre adevăr*, 14, 8.

Art. 3. Dacă la baza credinței se poate afla falsul

La a treia se procedează astfel. Se pare că la baza credinței se poate afla falsul.

1. *Căci credința se divide în raport cu speranța și cu caritatea. Dar la baza speranței se poate afla falsul, pentru că mulți speră că vor avea viața eternă, deși nu o vor avea. La fel și în privința carității, căci mulți iubesc unele lucruri ca și cum ar fi bune, deși ele nu sunt bune. Așadar, și la baza credinței se poate afla ceva fals.*

2. *Apoi, Avraam credea că Christos se va naște, potrivit cu Ioan, 8, 56: Avraam, tatăl vostru, se va bucura când va vedea ziua mea. Dar, după timpul lui Avraam, Dumnezeu ar fi putut să nu se încarneze, căci el a primit trupul numai din voința lui, și astfel ar fi devenit fals ceea ce crezuse Abraham despre Christos. Așadar, la baza credinței se poate afla falsul.*

3. *Apoi, credința celor din vechime a fost că Christos urma să se nască, iar această credință a durat în mulți până la predicarea Evangheliei. Dar odată ce Christos s-a născut, mai înainte de a fi început să predice, era fals faptul că Christos urma să se nască. Așadar, la baza credinței se poate afla falsul.*

4. *Apoi, unul din lucrurile privitoare la credință este să creadă cineva că în sacramentul altarului este conținut corpul adevărat al lui Christos. Dar se poate întâmpla, când consacrarea nu are loc în mod corect, ca acolo să nu se afle corpul adevărat al lui Christos, ci doar pâinea. Așadar, la baza credinței se poate afla falsul.*

Dar împotrivă, nici o virtute care desăvârșește intelectul nu se raportează la fals în sensul că este un rău al intelectului, așa cum reiese prin Filosof, în Etica nicomahică, VI². Dar credința este o anumită virtute care desăvârșește intelectul, precum va reieși mai jos³. Așadar, la baza ei nu poate sta falsul.

Răspund: trebuie spus că nimic nu stă la baza unei anumite potențe sau dispoziții, sau chiar act, decât prin medierea rațiunii formale a obiectului, precum culoarea nu poate fi văzută decât prin lumină, iar concluzia nu poate fi știută decât prin termenul mediu al demonstrației.

1. Filip Cancelarul, *Summa de bono*, 118vb; Guillaume din Auxerre, *Summa aurea*, III, 3, 2, 2.

2. Aristotel, *Etica nicomahică*, VI, 2, 1139b 13.

3. *Ila Ilae*, q. 4, a. 2 și 5.

Am spus¹ însă că rațiunea formală a obiectului credinței este adevărul prim. De aceea, nimic nu poate să cadă sub credință decât în măsura în care are la bază adevărul prim. Dar la baza acestuia nu poate sta nimic fals, tot așa cum nici neființa nu poate sta la baza ființei, nici răul sub bunătate. De aici reiese că la baza credinței nu poate sta falsul.

La prima <obiecție>, așadar, trebuie spus că, deoarece adevărul este binele intelectului, dar nu este binele facultății apetitive, toate virtuțile care desăvârșesc intelectul exclud în totalitate falsul, pentru că țin de rațiunea virtuții să se raporteze numai la bine. Însă virtuțile care desăvârșesc partea apetitivă nu exclud în totalitate falsul, căci ar putea cineva să acționeze potrivit justiției sau temperanței, având <însă> o opinie falsă privitor la ceea ce acționează. Și astfel, deoarece credința desăvârșește intelectul, pe când speranța <desăvârșește> caritatea și partea apetitivă, ele nu au un regim asemănător. Și totuși, nici chiar la baza credinței nu se află falsul. Căci nimeni nu speră să aibă viața eternă potrivit puterii proprii (căci aceasta ar ține de prezumție), ci cu ajutorul harului în care, dacă ar persevera, va urma într-un mod de nedezmintit viața eternă. La fel și faptul de a-l iubi pe Dumnezeu în orice s-ar afla el ține de caritate; de aceea, nu ține de caritate dacă, în cel care este iubit în numele lui Dumnezeu, <chiar> se află Dumnezeu.

La a doua trebuie spus că faptul ca Dumnezeu să nu se încarneze, considerat în sine, a fost posibil chiar și pe vremea lui Abraham. Dar, după cum cade sub preștiința divină, are o anumită necesitate a infailibilității, precum am spus în Prima <parte>.² Iar în acest mod stă la baza credinței. De aceea, după cum stă la baza credinței, nu poate fi fals.

La a treia trebuie spus că faptul că Christos se va naște cândva ținea, <chiar și> după nașterea lui, de credința <oricărui> credincios. Dar acea determinație a timpului în care el era înșelat nu provenea

din credință, ci dintr-o conjectură umană. Căci este posibil ca un om credincios să considere ceva fals printr-o conjectură umană. Dar ceea ce consideră drept fals din credință este imposibil.

La a patra trebuie spus că credința celui care crede nu se referă la aceste feluri de pâine sau la altele, ci la faptul ca adevăratul corp al lui Christos să se afle în speciile de pâine sensibilă atunci când ea a fost corect consacrată. De aceea, dacă nu este corect consacrată, din acest motiv nu va sta la baza credinței un fals.

REFERINTE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, III, 24, 1, 3.

Art. 4. Dacă obiectul credinței este ceva văzut

La a patra se procedează astfel. Se pare că obiectul credinței este ceva văzut. Căci spune Domnul către Toma, în Ioan, 20, 29, pentru că m-ai văzut, ai crezut. Așadar, și viziunea și credința se referă la același lucru.

2. *Apoi, Apostolul, în 1 Corinteni, 13, 12, spune: acum vedem prin oglindă în ghicitoră, iar el se referă la cunoașterea credinței. Așadar, ceea ce este crezut este văzut.*

3. *Apoi, credința este o anumită lumină spirituală. Dar în orice lumină se vede ceva. Deci credința se referă la lucruri văzute.*

4. *Apoi, orice simț se numește văz, precum spune Augustin în cartea Despre cuvântul Domnului. Dar credința este despre cele auzite, potrivit cu Romani, 10, 17: credința este din auzite. Așadar, credința se referă la lucruri văzute.*

Dar împotriva este ceea ce spune Apostolul în Evrei, 11, 1: credința este argument al celor care nu se văd.

Răspund: trebuie spus că credința aduce cu sine un asentiment al intelectului la ceea ce se crede. Însă intelectul își oferă asentimentul față de ceva în două feluri. Într-unul, pentru că în această privință este mișcat de obiectul însuși care este fie cunoscut prin sine, precum reiese în

1. IIa IIae, q. 1, a. 1.

2. Ia, q. 14, a. 13.

cazul principiilor prime, care sunt <obiectul> intelectului, sau este cunoscut prin altul, precum reiese în cazul concluziilor, care sunt <obiectul> științei. În alt fel, intelectul își oferă asentimentul cuiva nu pentru că ar fi mișcat în mod suficient de obiectul propriu, ci printr-o anumită alegere voluntară care înclină mai mult într-o parte decât în alta. Iar dacă, într-adevăr, acest lucru se întâmplă cu o îndoială și o teamă față de partea opusă¹, atunci va fi opinie; dar, dacă se întâmplă cu o anumită certitudine fără o asemenea teamă, va fi credință. Însă se spune că sunt văzute acelea care prin ele însele mișcă intelectul nostru sau simțul spre cunoașterea a ceea ce le aparține. De aici este evident că nici credință, nici opinia nu poate fi despre cele văzute, nici potrivit simțului, nici potrivit intelectului.

La prima <obiecie>, așadar, trebuie spus că Toma una a văzut și alta a crezut: el mărturisește că a văzut omul și a crezut <că îl vede> pe Dumnezeu, când a spus: Domnul meu și Dumnezeul meu².

La a doua trebuie spus că cele care stau la baza credinței pot fi considerate în două feluri. Într-unul, în sens special, iar astfel nu pot fi simultan văzute și crezute, precum am spus. În alt fel, în sens general, adică sub rațiunea comună a ceea ce este credibil. Și astfel au fost văzute de cel care crede, căci el nu ar fi crezut dacă nu ar fi văzut că acestea merită crezute, fie datorită evidenței semnelor, fie datorită vreunei alte <cauze> de acest fel.

La a treia trebuie spus că lumina credinței face să se vadă cele care sunt crezute. Căci așa cum prin alte dispoziții ale virtuților omul vede ceea ce îi este potrivit lui în raport cu acea dispoziție, tot așa și prin dispoziția credinței mintea omului este înclinată spre a-și da asentimentul celor care convin credinței drepte și nu altora.

La a patra trebuie spus că auzul se referă la cuvintele care semnifică cele care aparțin credinței, dar nu lucrurile

însele cu privire la care este credința. Și astfel nu este necesar ca asemenea lucruri să fie văzute.

REFERINȚE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, III, 24, 2; *Despre adevăr*, 14, 9; *Comentariu la Evrei*, 11, 1.

Art. 5. Dacă cele ce aparțin credinței pot fi știute

La a cincea se procedează astfel. Se pare că cele ce aparțin credinței pot fi știute. Căci cele care nu sunt știute par a fi ignorate, deoarece ignoranța se opune științei. Dar cele care aparțin credinței nu sunt ignorate, căci ignoranța acestora ține de necredință, potrivit cu 1 Timotei, 1, 13, am devenit ignorant, în necredința mea. Așadar, cele care țin de credință pot fi știute.

2. *Apoi, știința este achiziționată prin argumente. Dar, la cele care aparțin credinței sunt aduse argumente de către autorii sacri. Așadar, cele care aparțin credinței pot fi știute.*

3. *Apoi, cele care sunt probate demonstrativ sunt știute, deoarece demonstrația este un silogism care produce faptul de a ști³. Dar cele care sunt conținute în credință sunt probate pe cale demonstrativă de filosofi, precum faptul că Dumnezeu este, și că Dumnezeu este unul și altele asemănătoare. Așadar, cele care aparțin credinței pot fi știute.*

4. *Apoi, opinia este mai îndepărtată de știință decât credința, deoarece credința se spune că este intermediară între opinie și știință. Dar opinia și știința pot fi într-un oarecare fel despre același lucru, precum se spune în *Analiticele posterioare*, I⁴. Așadar, și credința, și știința.*

Dar împotriva este ceea ce spune Grigore <cel Mare>, că cele care sunt aparente nu au parte de credință, ci de cunoaștere⁵. Așadar, cele despre care este credința nu au cunoaștere. Dar cele care sunt știute au

1. Avicenna, *Despre suflet*, V, 1.

2. Grigore cel Mare, *Omilii la Evanghelii*, II, 26.

3. Aristotel, *Analiticele prime*, I, 2, 71b 16.

4. Aristotel, *Analiticele posterioare*, I, 33, 89a 25.

5. Grigore cel Mare, *Omilii la Evanghelii*, II, 26.

parte de cunoaștere. Așadar, despre cele care sunt știute nu poate exista credință.

Răspund: trebuie spus că orice știință se dobândește prin anumite principii cunoscute prin sine și, în consecință, văzute. Însă nu este posibil ca același lucru să fie crezut și văzut de către același <om>, precum am spus mai sus. De aceea, este chiar imposibil ca același lucru să fie crezut și văzut de către același <om>. Căci pe cele pe care noi le credem despre Treime sperăm să le vedem, potrivit cu *1 Corintheni*, 13, 12, *noi acum vedem prin oglindă în ghicitură, însă atunci vom vedea față către față*, iar această viziune o au, într-adevăr, îngerii: de aceea ei văd ceea ce noi credem. Și la fel se poate întâmpla ca ceea ce este văzut sau știut de către un singur om, chiar în starea <vieții aflate> pe cale, să fie crezut de un altul care nu a cunoscut acest lucru pe cale demonstrativă. Totuși, ceea ce li se propune în mod comun tuturor oamenilor ca urmând să fie crezut este în mod comun neștiut. Și acestea sunt cele care stau în sens absolut la baza credinței. De aceea, credința și știința nu sunt despre același lucru.

La prima <obiecție>, așadar, trebuie spus că necredincioșii au o ignoranță în privința celor care aparțin credinței, pentru că nici nu văd, nici nu știu acele lucruri în ei înșiși, nici nu cunosc faptul că ele sunt credibile. Dar prin acest mod credincioșii au cunoașterea acestora, nu în mod cvasidemonstrativ, ci în măsura în care prin lumina credinței par a fi crezute, precum am zis¹.

La a doua trebuie spus că argumentele care sunt aduse de sfinți pentru a le proba pe cele care aparțin credinței nu sunt demonstrative, ci sunt niște persuasiuni care manifestă faptul că nu este imposibil ceea ce se propune în credință. Sau provin din principiile credinței, adică din autoritățile Sfintei Scripturi, precum spune Dionisie în *Despre numele divine*, II². Însă din aceste principii se probează astfel ceva de către credincioși, tot așa cum și din principiile cunoscute în mod natural

se probează ceva de către toți. De aceea, și teologia este o știință, așa cum am spus la începutul <acestei> lucrări³.

La a treia trebuie spus că cele care pot fi probate pe cale demonstrativă se enumeră între cele care merită crezute, nu pentru că despre ele însele este în cazul tuturor credința în sens absolut, ci pentru că ele sunt cerute dinainte pentru cele care aparțin credinței, și ele trebuie măcar presupuse prin credință de către cei care nu dețin demonstrația acestora.

La a patra trebuie spus că, așa cum spune Filosoful tot acolo⁴, este întru totul posibil ca diverși oameni să aibă știință și opinie despre același lucru, așa cum am spus acum despre știință și credință. Dar unul și același <om> poate, într-adevăr, să aibă credință și știință despre același lucru în sens relativ, adică despre subiect, dar nu potrivit aceluiași lucru, căci se poate întâmpla ca despre unul și același lucru, cineva să știe ceva și să opineze altceva, și la fel despre Dumnezeu cineva poate să știe pe cale demonstrativă că este unul, și să creadă că este întreit. Dar despre același lucru, potrivit aceluiași lucru, nu poate exista simultan într-un singur om știință nici împreună cu opinie, nici împreună cu credință, ci doar sub altă și altă rațiune. Căci știința și opinia nu pot fi simultan în sens absolut despre același lucru, pentru că ține de rațiunea științei ca ceea ce este știut să se considere că este imposibil să fie altfel, însă ține de rațiunea opiniei ca ceea ce cineva consideră să considere că poate fi și altfel. Dar ceea ce este ținut prin credință, în vederea certitudinii credinței, se consideră chiar că este imposibil să fie altfel, iar prin aceea rațiune nu poate simultan același lucru și potrivit aceluiași lucru să fie știut și crezut, pentru că știut înseamnă *văzut*, iar crezut înseamnă *nevăzut*, precum am spus.

REFERINTE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, III, 24, 2; *Întrebări disputate despre adevăr*, 14, 9; *Comentariu la Evrei*, 2, 1.

1. IIa IIae, q. 1, a. 4.

2. Dionisie, *Despre numele divine*, II, 2.

3. Ia, q. 1, a. 2.

4. Aristotel, *Analiticele posterioare*, I, 33, 89b 2.